

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา กับประสพการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจาก ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รวบรวมแนวความคิดที่สามารถประมวลผลเป็นหัวข้อต่างๆได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสพการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก
2. แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือและกระบวนการช่วยเหลือ
3. สัมพันธภาพระหว่างบุคคลและสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้
5. ประสพการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสพการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก

ในการศึกษาภาคปฏิบัติเป็นการศึกษาที่ต้องนำความรู้ไปปฏิบัติ เพื่อให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้มารับบริการในสภาพการณ์ต่างๆ และเป็นงานที่ปฏิบัติกับบุคคลที่มีชีวิตจิตใจ ลักษณะการเรียนจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบสูง เคร่งครัดระเบียบวินัย และนำกระบวนการพยาบาลมาใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อให้นักศึกษาสามารถที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีระบบระเบียบเป็นขั้นตอน เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาทางการพยาบาลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีความเฉพาะเจาะจงสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย ตลอดจนสามารถวางแผนการพยาบาลได้อย่างครอบคลุมทุกด้าน พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติการพยาบาลและสามารถติดตามประเมินผลได้อย่างถูกต้อง มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง นักศึกษาต้องปรับตัวเข้ากับเหตุการณ์ประจำวันทั้งภาวะปกติและภาวะวิกฤติ นักศึกษาต้องนำความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้พัฒนาสติปัญญา ทักษะและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วย จะช่วยให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จริงในการดูแลผู้ป่วย ได้เผชิญกับปัญหาจริงและสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการตัดสินใจ และฝึกที่จะรับผิดชอบในเรื่องงานด้วยตัวของเขาเอง (Reilly, 1992) และสอดคล้องกับ Bratton (1961) ได้ให้ความเห็นว่า การศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่างๆ เช่น การตัดสินใจ การนำความรู้ ทางทฤษฎีไปใช้อย่างเหมาะสม เป็นการเปิดโอกาสให้รู้จักวิเคราะห์ และแก้ปัญหา ตลอดจนให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย โดยตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาในทุกด้าน และ Smith (1968) กล่าวว่า การศึกษาภาคปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนวิชาชีพพยาบาล เพราะนักศึกษาจะได้เรียนรู้ด้วยการมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ทั้งในเหตุการณ์ปกติและฉุกเฉินเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ความเจ็บไข้ ได้พัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้รู้จักการตัดสินใจในการให้การพยาบาลโดยตรงและได้เรียนรู้ในการปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ประจำวัน ทั้งยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงออกมาซึ่งพฤติกรรม การเจริญพัฒนา ทั้งในด้านส่วนตัวและวิชาชีพอีกด้วย

ตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในการศึกษาภาคปฏิบัตินั้นนักศึกษาได้ลงมือฝึกปฏิบัติการพยาบาลโดยให้การพยาบาลกับผู้ป่วยจริง นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยการมีประสบการณ์ตรง นักศึกษาจะได้พบปะกับบุคคลหลายฝ่าย ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ นักศึกษาก็มีโอกาสได้พัฒนาตนเองทั้งทางด้าน ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และ ทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล

คุณภาพของการศึกษาจะได้ดีต่อเมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติการพยาบาล ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่ดี คือได้ฝึกปฏิบัติให้รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา และที่สำคัญที่สุดคือ ได้เคยปฏิบัติมาแล้วจริงๆ เท่านั้น

การเลือกประสบการณ์ภาคปฏิบัติ

ครูผู้สอนนั้นมีบทบาทต่อความสำเร็จ ในการศึกษาของนักศึกษาพยาบาลแต่ละคนเป็นอย่างยิ่งและครูพยาบาลที่มีคุณภาพคือ รู้จักวิธีสอน รู้จักเลือกเนื้อหาสาระหรือตัวความรู้จะสามารถช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาไปถึงศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคลด้วย

Monahun (1991) ได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญในการจัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติไว้ดังนี้

1. ควรให้โอกาสนักศึกษาในการให้การพยาบาลผู้ป่วย
2. ควรกำหนดวัตถุประสงค์ในกิจกรรมของนักศึกษาแต่ละชนิด
3. อาจารย์ควรให้คำปรึกษาแนะนำในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล
4. ควรให้อิสระแก่นักศึกษาแต่ละบุคคลในการเรียนรู้
5. ควรฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ได้ใช้ความคิด สติปัญญา และมีทักษะในด้าน
การปฏิบัติ
6. กระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ
7. เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในการแก้ปัญหา
8. เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ที่จะสังเกต
9. เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทดลองทำ
10. ช่วยพัฒนาให้นักศึกษามีทักษะในการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการในบทบาทของวิชาชีพ
11. กระตุ้นให้นักศึกษาได้พัฒนาความสามารถของตนเองในการฝึกปฏิบัติงาน
12. ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ทางทฤษฎีมาใช้ในการฝึกปฏิบัติ
13. ช่วยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพยาบาล
14. ช่วยให้นักศึกษาได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในที่การพยาบาล

และ ในการเลือกประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก ควรจะขึ้นอยู่กับระดับความรู้ และทักษะตลอดจนความต้องการการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล นักศึกษาแต่ละคนนั้นต้องการการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงไม่ควรคาดหวังว่าเขาจะประสบความสำเร็จเหมือนกันในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมือนกัน (Reilly, 1992)

ทศนา บุญทอง (2522) ก็ได้กล่าวถึงหลักในการเลือกประสบการณ์ภาคปฏิบัติไว้ดังนี้

1. เลือกประสบการณ์ที่จะให้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งย่อมหมายถึงผู้สอนจำเป็นต้องวางวัตถุประสงค์ไว้ในรูปของพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (specific behaviors) ที่เราต้องการให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์และปฏิบัติได้ไว้อย่างชัดเจน แล้วพิจารณาเลือกประสบการณ์ที่จะก่อพฤติกรรมแต่ละอย่างนั้นให้สำเร็จ

2. จัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติที่เป็นประสบการณ์หลักให้กับนักศึกษาทุกคน ประสบการณ์สำคัญจำเป็นต้องให้นักศึกษาได้รับทุกคน แม้ว่าการจัด ผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงถึงนักศึกษาแต่ละคน ในกรณีที่ว่า นักศึกษาแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนไม่เท่ากันก็ตาม ผู้สอนสามารถยืดหยุ่นระยะเวลาของการเรียนที่จะให้นักศึกษาแต่ละคนได้ผ่านประสบการณ์ สำคัญที่เป็นหลักและจำเป็นต้องปฏิบัติได้ โดยวางขอบเขตของระยะเวลาไว้ตลอดโปรแกรมการฝึกปฏิบัติ เช่น เมื่อครบระยะเวลา 3 เดือนที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลศาสตร์แล้วนักศึกษาจะต้องมีทักษะในเรื่องใดบ้าง พึงระลึกไว้เสมอว่า ทักษะชนิดเดียวกัน นักศึกษาอาจเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ต่างชนิดกันได้

3. เลือกประสบการณ์ที่เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ความสามารถ ของนักศึกษาแต่ละคน การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้จำเป็นต้องคำนึงถึงผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญเช่น นักศึกษา แต่ละคนมีความรู้พื้นฐานใด มีประสบการณ์มาแล้วอย่างไรบ้างเพื่อเลือกประสบการณ์ใหม่ให้ปะติดปะต่อ สัมพันธ์กับความรู้เดิม เพื่อช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถของนักศึกษาตามลำดับ ความยาก ลึกซึ้ง และซับซ้อนของประสบการณ์

โดยปกติ ในประสบการณ์การเรียนรู้ชนิดเดียวกัน แต่ละบุคคลต้องการเวลาในการเรียนรู้ไม่เท่ากัน การกำหนดระยะเวลาของผู้สอนจึงจำเป็นต้องดัดแปลงให้พอดีกับนักศึกษาแต่ละราย เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในอัตราที่เร็วที่สุดของแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องรอผู้เรียนที่มีอัตราการเรียนรู้ช้ากว่ามากๆ เพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ผู้สอนสามารถที่จะจัดหาประสบการณ์ที่ซับซ้อนนอกเหนือไปจากประสบการณ์หลักที่เรียนรู้แล้ว ในขอบเขตของวิชานั้นๆได้

4. ผู้สอนและผู้เรียนต้องร่วมมือกันวางแผนและเลือกประสบการณ์ภาคปฏิบัติ ในทางปฏิบัติ ผู้สอนส่วนมากมักมองข้ามความจำเป็นในการที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเลือกสิ่งที่ตนเองเห็นว่ามีความจำเป็นสำหรับตน เพียงเหตุผลที่ผู้สอนมักจะคิดเองว่า การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมออกความเห็นมักจะทำให้การวางแผนล่าช้า หรือไม่เป็นไปตามความมุ่งหวังของผู้สอนในการศึกษาภาคปฏิบัติมีความจำเป็นมาก ที่ผู้เรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการวางแผนเพราะความแตกต่างของระดับความสามารถของบุคคลมีผลในเชิงปฏิบัติเป็นอย่างมาก ความคาดหวังของผู้สอนที่เกินความสามารถที่ผู้เรียนจะปฏิบัติได้จะทำให้การเรียนการสอนภาคปฏิบัติล้มเหลวอย่างง่ายดายไม่เฉพาะแต่ในเรื่องการเรียนรู้อย่างเดียว หากจะรวมไปถึงทัศนคติและความเลื่อมใสต่อวิชาชีพอีกด้วย

วิธีที่จะปฏิบัติได้คือ การที่ผู้สอนให้ผู้เรียนได้มีส่วนออกความเห็น หรือวางแผนการเลือก ประสิทธิภาพในวันต่อวันร่วมกัน อาจทำได้จากการอภิปรายกลุ่ม (conference) ร่วมกันในแต่ละ วัน การตัดแปลง (shape) ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมสิ่งที่ขาด ตัดสิ่งที่เกินโดยที่ผู้สอนเอง ก็ยัง เน้นและคงไว้ ซึ่งประสิทธิภาพหลักที่ทุกคนจำเป็นต้องได้

5. เลือกประสิทธิภาพให้เหมาะกับเวลาที่อำนวยให้ การศึกษาภาคปฏิบัติเป็นการใช้ หลักวิชาทางทฤษฎีให้เกิดผลทางปฏิบัติในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งนักศึกษาจะต้องมีโอกาส ค้นคว้า ทบทวนตัวความรู้เพื่อให้เข้าใจในประสิทธิภาพมากขึ้น ต้องมีเวลาในการวางแผนการพยาบาล มีโอกาสพบปะกับอาจารย์ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้ร่วมงานอื่นๆด้วยโดยเหตุนี้ การเลือก การมอบหมายประสิทธิภาพภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย จึงต้องเลือกเฉพาะสิ่งที่มีคุณค่า สำคัญ ต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา ในปริมาณที่จะอำนวยเวลาแก่กิจกรรมนักศึกษาอื่นๆ ของแต่ละ ประสิทธิภาพที่นอกเหนือไปจากการให้การพยาบาลโดยตรงด้วย

6. ต้องมีความยืดหยุ่นในการเลือกแหล่งประสิทธิภาพภาคปฏิบัติ ปัญหาของการศึกษา วิชาชีพพยาบาลอยู่ตรงที่ การขัดแย้งกับแผนการเรียนที่ตายตัว เช่น การจัดระบบหมุนเวียน (rotation) ที่ตายตัวลงไป นักศึกษาจะต้องขึ้นปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย X ในเวลาจำนวน Y สัปดาห์ การกระทำเช่นนี้สะดวกต่อผู้สอน และผู้จัดหลักสูตร และฝ่ายบริการซึ่งอาศัยแรงงาน ของนักศึกษาในการปฏิบัติการพยาบาล ในบางกรณีบางตึกหรือหอผู้ป่วยบางแห่งผู้สอนไม่สามารถ จัดประสิทธิภาพ ให้นักศึกษาอย่างที่ควรจะทำให้ เพราะขาดปัจจัยต่างๆที่จะจัดได้แต่ผู้สอนไม่ สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะได้เข้มงวดอยู่กับแผนการเรียนที่ตายตัวมากเกินไป

7. ประสิทธิภาพภาคปฏิบัติ ควรจัดไว้ในระยะใกล้ชิดกับการศึกษาภาคทฤษฎีในการ พยาบาลแขนงเดียวกันเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำหลักวิชามาใช้มาใช้ในการปฏิบัติและในทางกลับกัน ให้ผู้เรียนสามารถนำประสิทธิภาพภาคปฏิบัติไปสรุปประกอบความเข้าใจในหลักวิชาได้ด้วย การทิ้ง ช่วงเวลาระหว่างทฤษฎีและปฏิบัตินานเกินไป จะทำให้ลืม และไม่สามารถนำมาสัมพันธ์กันได้

8. ประสิทธิภาพการศึกษาในการพยาบาลแขนงต่างๆ ควรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง กันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดหลักสูตรต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งในแง่หลักวิชาประสิทธิภาพที่ผู้เรียน ได้รับไปแล้วจากการศึกษาในการพยาบาลแขนงที่นักศึกษาผ่านมาแล้ว เพื่อเสริมสร้างทักษะและ

ความสามารถในการประสมประสานความรู้และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น

9. ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จากแหล่งประสบการณ์มากที่สุด การปฏิบัติการพยาบาลเป็นบริการเพื่อชีวิตจริงซึ่งการเตรียมประสบการณ์ให้แก่เฉพาะในสถาบันการศึกษาอาจไม่เพียงพอสำหรับการแก้ปัญหาในวันข้างหน้า การเลือกประสบการณ์ภาคปฏิบัติผู้สอนควรคำนึงถึงแหล่งประสบการณ์ต่างๆในชุมชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นศูนย์อนามัย โรงเรียน ฯลฯ เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประสบการณ์โดยตรงในความเป็นจริงมากที่สุด

10. เลือกประสบการณ์ในสิ่งที่สนับสนุนการเรียนรู้ในทางสร้างสรรค์ เช่น การเลือกประสบการณ์ภาคปฏิบัติในคลินิก ผู้สอนต้องพิจารณาด้วยว่า คุณภาพการพยาบาล การบริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรบริการ กับ ฝายการศึกษา และแนวทางในการรักษาพยาบาลของสถานะนั้นว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสิ่งดังกล่าวมาแล้วมีอิทธิพลต่อการสร้างศรัทธาในวิชาชีพชั้นและมีอิทธิพลทั้งส่งเสริมหรือทำลายหลักวิชาและอุดมการณ์ของนักศึกษา

บทบาทอาจารย์นิเทศ

อาจารย์นิเทศมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเจริญงอกงามให้กับนักศึกษาพยาบาล ซึ่งอยู่ในระหว่างการศึกษามีความจำกัดทั้ง เรื่องเวลา บุคลากร และอุปกรณ์การศึกษา อาจารย์นิเทศจะต้องมีความสามารถในการเชื่อมโยงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมอาจารย์นิเทศจะต้องมีความรู้ ทั้งในด้านการสอนและการพยาบาลในคลินิก เพราะจะต้องเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษา จึงได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของอาจารย์นิเทศดังนี้

Hinchliff (1986) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีทักษะและประสบการณ์ทางการพยาบาล มีความสนใจที่จะพัฒนามาตรฐานในการพยาบาลให้ดียิ่งขึ้น
2. สนใจที่จะช่วยเหลือนักศึกษาในการเรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาพยาบาล

3. มีความเชี่ยวชาญในการให้การพยาบาล
4. มีทักษะในการสอนโดยเฉพาะการสอนรายบุคคล และการสอนรายกลุ่มย่อย
5. สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนของนักศึกษา
6. ตื่นตัวในการสอนเมื่อมีสถานการณ์ที่เหมาะสมในการเรียนรู้ของนักศึกษา

พวงรัตน์ บุญญานรักษ์ (2536) กล่าวว่าอาจารย์นิเทศควรมีบทบาทดังนี้

1. เป็นผู้ช่วยเหลือ สอน ชี้แนะ ชี้นำ
 2. เป็นแบบอย่าง พร้อมทั้งจะแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างและได้ปฏิบัติเป็นตัวอย่างอยู่แล้ว
- ทั้งด้านการปฏิบัติการพยาบาล ด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ
3. เป็นผู้ให้ความกระจ่างในบทบาท ช่วยเหลือให้นักศึกษาได้เข้าใจอย่างแจ่มชัด ในบทบาทของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล
 4. เป็นผู้สร้างบรรยากาศ สร้างสรรค์บรรยากาศทั้งเชิงวิชาการ เชิงวิชาชีพ และเชิงสังคม
 5. เป็นผู้ดูแลด้านวินัย วินัยในตนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล อาจารย์นิเทศจึงต้องให้ความดูแลเป็นอย่างดี
 6. เป็นผู้สื่อสาร ข้อมูลสำคัญต่างๆควรได้ถ่ายทอดให้กับนักศึกษาได้ทันเวลา และถูกต้อง
 7. เป็นผู้ตัดสินใจ อาจารย์นิเทศต้องตัดสินใจได้รวดเร็วมีเหตุผล และสอดคล้องกับสถานการณ์
 8. เป็นเพื่อน ความเป็นเพื่อนสนับสนุนการเจริญเติบโตที่เป็นอิสระของมนุษย์ ดังนั้น อาจารย์นิเทศ จึงควรทำหน้าที่เป็นเพื่อนได้

สมคิด รักษาสัตย์ และ ประนอม โอทกานนท์ (2525) ได้กล่าวถึงหน้าที่รับผิดชอบของครูประจำคึกที่มีต่อผู้เรียนไว้ว่าครูจะต้องทำทุกวิถีทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และ

พัฒนาทักษะการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ตามความต้องการของสถาบันและของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ขณะฝึกปฏิบัติงานในตึกผู้ป่วย ช่วยและ/หรือจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ได้นำความรู้ที่ได้ศึกษามาไปใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อผู้ป่วย ได้เรียนรู้แนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ผิดหรือบกพร่อง และช่วยได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ นอกเหนือไปจากที่ได้เรียนในห้องเรียน กิจกรรมที่สำคัญของครูประจำตึกมีดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ได้แก่ การมอบหมายงาน มอบหมายผู้ป่วยให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของผู้เรียน ในเรื่องนี้ครูจะต้องเข้าใจยอมรับความจริงประการหนึ่งเกี่ยวกับการเรียนรู้ กล่าวคือ การเรียนรู้ที่แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หรือได้ทำการสังเกตด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นประสบการณ์ตรง การเรียนด้วยวิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด ได้เรียนรู้เหตุผล รู้แนวทางปฏิบัติ วิธีหรือแนวทางที่จะแก้ปัญหาได้ และสามารถสรุปข้อคิดเห็นได้ เป็นต้น เชื่อกันว่าการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างมีระบบระเบียบ มีแผนงานดีจะสามารถอ่านวยประโยชน์ได้หลายประการคือ

1.1 ผู้เรียนมีโอกาสที่จะนำความรู้ที่ได้เรียนมาใช้หรือทดลองใช้ หรือมาทดสอบในการปฏิบัติงานในสภาพที่เป็นจริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้กว้างขวางลึกซึ้ง ก่อให้เกิดความรู้ความคิดใหม่ๆ ขึ้นได้

1.2 เป็นทางช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้สามารถใช้ความคิดได้อย่างอิสระ แต่การใช้ความคิดนั้นจะอยู่ในขอบข่าย หรือตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ที่ได้ศึกษาแล้วเรียนมา

1.3 เป็นการช่วยเสริมสร้างทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล และ/หรือในความสามารถที่จะแก้ปัญหาทางการพยาบาลในด้านต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและมีเหตุผล

1.4 ผู้เรียนได้รับโอกาสที่จะเรียนรู้วิธีการ หรือพัฒนาทักษะต่างๆ ได้ นอกเหนือจากที่ได้เรียนไปจากห้องเรียน

1.5 ประสบการณ์ตรงจะช่วยกระตุ้น หรือจูงใจ หรือท้าทายความคิด ความต้องการของผู้เรียนในอันที่จะศึกษา ใฝ่หาความรู้ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับเทคนิควิธีปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีที่จะพัฒนาวิชาชีพเพิ่มเติมขั้นต่อไปอีก

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ครูจะต้องพยายามใช้ทรัพยากรต่างๆที่มีอยู่ แล้วในดึกผู้ป่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ให้มากที่สุด งานของครูด้านนี้จะเริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายว่าต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาทักษะและความสามารถในการเรื่องใดโดยเฉพาะ จุดมุ่งหมายควรจะให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน และลักษณะงานหรือประสบการณ์ที่หน่วยงานซึ่งเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงานแต่ละหน่วยจะให้เกิดผู้เรียนได้ จุดมุ่งหมายที่ครูกำหนดนั้นจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องชี้ทิศทางของการดำเนินงาน โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการเลือกสรรกิจกรรม การเลือกผู้ป่วยที่จะมอบหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาและให้การรักษายาบาล ตลอดจนการเลือกวิธีการที่จะใช้ทดสอบว่า ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่มุ่งหวังหรือไม่ มีสิ่งใดที่ควรจะได้รับการศึกษาทบทวน เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงบ้าง เป็นต้น

2. การนิเทศการฝึกปฏิบัติงานในดึกผู้ป่วย (Clinical Supervision) ภายหลังจากที่ได้จัดประสบการณ์และมอบหมายงานให้ผู้เรียนแล้ว ครูจะติดตามให้คำแนะนำหรือชี้แนวทางต่างๆอื่น จะเสริมให้การเรียนรู้ดำเนินไปได้และให้ผู้เรียนเกิดทักษะทั้งในด้านการปฏิบัติและการใช้ความคิด ได้อย่างเต็มที่ ตามลักษณะของการนิเทศโดยสรุปนี้ จะเห็นได้ว่า การนิเทศนั้นไม่ใช่เป็นการตรวจงานเมื่องานเสร็จสิ้นลง เพื่อหาจุดบกพร่อง แต่จะเป็นการช่วยผู้เรียนให้ได้เรียนรู้ ได้ใช้ความรู้ ความสามารถของตนเต็มที่และมีเหตุผล ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทิศทางที่ต้องการ อย่างไรก็ตามการนิเทศจะใช้หลักหรือวิธีปฏิบัติ เช่นใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายหลักของการฝึกปฏิบัติงานในดึกผู้ป่วย ความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ประเภทของงานที่ได้รับมอบหมาย และความรู้ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญสำหรับแนวความคิดและวิธีการนิเทศ

3. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation)

การประเมินผลการปฏิบัติงานในดึกผู้ป่วยของผู้เรียน จะช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ครูและผู้เรียนร่วมกัน ครูและนักเรียนอาจทำการประเมินผลร่วมกันโดยยึดเป้าหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สำหรับครูอาจต้องใช้วิธีประเมินผลหลายวิธี เช่น การสังเกต โดยรู้จักสิ่งที่ต้องการทราบแน่นอน การสอบถาม การให้ทดลองทำ การบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Record) การบันทึกสังคมมิติ (Sociogram) การตรวจสอบสิ่งที่ต้องปฏิบัติ (Check list) การทดสอบหลังปฏิบัติงาน (Post-test) ด้วยวิธีต่างๆ และการให้ผู้เรียน

เขียนประเมินผลการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เช่น ผู้เรียนมีความรู้สึกว่ามีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางใดบ้าง ได้เรียนรู้อะไรเพิ่มเติม สิ่งที่อยู่จะเรียนรู้อะไรบ้าง สิ่งที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงโดยให้เหตุผลประกอบ และสิ่งใดที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนในคลินิกผู้ป่วยบ้าง เป็นต้น แต่ละวิธีจะมีแนวปฏิบัติและผลที่จะได้รับเป็นข้อปลีกย่อยต่างกันไป อีกทั้งนี้ยอมแล้วแต่สิ่งที่ต้องการประเมิน สำหรับพฤติกรรมที่ควรได้รับการประเมินจะสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ในคลินิกผู้ป่วยที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย

4. การจัดการสอนในคลินิกผู้ป่วย (Formal Clinical Teaching)

การจัดการสอนลักษณะนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยเสริม และขยายขอบเขตการเรียนรู้ตลอดจนประสบการณ์ในขอบข่ายที่ต้องการ เป็นกิจกรรมที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล การสอนจะเป็นไปได้จะต้องมีผู้เรียนฝ่ายหนึ่งและผู้สอนอีกฝ่ายหนึ่งมาทำกิจกรรมร่วมกันหรือกล่าวได้ว่า หากขาดผู้สอน คือ ครู การสอนก็ไม่เกิดขึ้น หรือเมื่อขาดผู้เรียน การเรียนรู้ก็ไม่เกิดผลอย่างเต็มที่ ทั้งครูและนักเรียนต่างฝ่ายก็ต้องมีบทบาทและมีกิจกรรมเฉพาะ กระบวนการเรียนการสอนจึงจะเป็นผลได้

นอกจากการจัดให้ผู้เรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้ และทักษะ ในการปฏิบัติงานในคลินิกผู้ป่วยแล้ว ครูยังต้องช่วยผู้เรียนให้สามารถปรับตนเองให้คุ้นเคยกับสถานที่ สภาพของการทำงาน ตลอดจนระบบการบริหารงานซึ่งเป็นของใหม่สำหรับผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดความรู้สึกว่าตนเป็นสมาชิกของทีมการพยาบาลในคลินิกนั้นๆ การที่ผู้เรียนสามารถปรับตนเองได้ พร้อมกับมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน เป็นบุคคลที่บุคลากรอื่นในหน่วยงานให้การต้อนรับ ให้ความเอาใจใส่และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ก็จะมีส่วนช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรักความปรารถนาที่จะเรียนรู้ใฝ่หาความรู้ให้กับตนเอง และพยายามที่จะพัฒนาตนเองทุกๆ ด้าน ซึ่งผลที่จะรับในขั้นปลาย ก็คือ ความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์ในคลินิกผู้ป่วย

ตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทบาทอาจารย์ในเทศนั้น จะต้องมีความสนใจที่จะช่วยเหลือนักศึกษา ช่วยสอน ชี้แนะ ชี้นำ ช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจอย่างแจ่มชัด ช่วยสร้างความสำเร็จองงาม ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีและเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือและกระบวนการช่วยเหลือ

ความหมายของการช่วยเหลือ

ธีระพร อูวรรณโณ (2529) ได้ให้คำจำกัดความของการช่วยเหลือว่าเป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำ กระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น

Brammer (1985) กล่าวถึงการช่วยเหลือว่าเป็นการเสริมสร้างสภาพการณ์ ให้ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ เมื่อเกิดความเครียดทางร่างกายและจิตใจ และการช่วยเหลือเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ทั้งหมดไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะบุคคลซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเท่านั้น

การช่วยเหลือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกๆวันของชีวิต และในแต่ละวันนั้นเราอาจจะพบว่าเราได้ช่วยเหลือบุคคลอื่นในหลายๆครั้งด้วยกัน ซึ่งการช่วยเหลือนั้นอาจจะเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่บางครั้งการขอร้องให้ช่วยเหลือนั้นอาจจะมีจุดมุ่งหมาย และเพื่อแก้ไขปัญหาย่างใดอย่างหนึ่ง และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2 คนเป็นสิ่งจำเป็นมาก สัมพันธภาพนี้ประกอบด้วยการให้และการรับ ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายจะได้รับผลประโยชน์เกือบจะใกล้เคียงกัน (Bradley, 1986)

ดังนั้น การช่วยเหลือนั้นเป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำ กระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับ การช่วยเหลือ หรือเพื่อบรรเทาความต้องการหรือความทุกข์ และการช่วยเหลือนั้นอาจจะเป็นสิ่งเล็กน้อย หรืออาจเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมาย ซึ่งต้องอาศัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2 คน ในการเป็นผู้ให้และผู้รับการช่วยเหลือ

สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันเป็นเรื่องธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ในสังคม กล่าวคือ ในช่วงชีวิตของคนเราทุกคนนั้น ย่อมเคยขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เคยให้ความช่วยเหลือผู้อื่นหรือแม้แต่มีความรู้สึกอยากให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น

บนพื้นฐานของสัมพันธภาพเพื่อการช่วยเหลือ หรือสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือต่อกันของบุคคลทั้งสิ้น ดังนั้นสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือจึงเป็นเสมือนพันธะสัญญาของมนุษย์ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมในการที่จะดูแล ใฝ่ใจ ให้ความอบอุ่น เอื้ออาทร และช่วยเหลือกันและกัน ในฐานะเพื่อนมนุษย์ซึ่งจัดว่าเป็นกระบวนการช่วยเหลือกันทางสังคม (Social help relationship) การดำเนินสัมพันธภาพเพื่อการช่วยเหลือจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยที่ฝ่ายหนึ่ง (หรืออาจจะทั้ง 2 ฝ่าย) มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่ง (กฤษดา แสงดี, 2534) บุคคลทั้ง 2 ฝ่ายคือ ผู้ให้การช่วยเหลือ (Helper) และผู้รับการช่วยเหลือ (Helpee) ซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามตำแหน่งหน้าที่ และลักษณะของสัมพันธภาพการช่วยเหลือ เช่น แพทย์ - ผู้ป่วย พยาบาล-ผู้รับบริการ ครู-นักศึกษา (Brammer, 1979) และสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนั้นเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตและพัฒนาการในด้านบทบาทหน้าที่ ตลอดจนการเผชิญกับสิ่งต่างๆในชีวิต (Roger, 1961)

หวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2526) ได้กล่าวว่า การให้ความช่วยเหลือกันและกันต้องการพฤติกรรม คือ ความเต็มใจที่จะแบ่งปัน เลื้อเพื่อเพื่อแผ่ความรู้แก่กัน เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยแก้ปัญหา ช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้ทำงานในความรับผิดชอบเขาอย่างดีที่สุดและช่วยแบ่งเบาปริมาณงานอย่างจริงจัง ซึ่งก่อนอื่นทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการสร้างสัมพันธภาพมีทัศนคติที่ต่อการช่วยเหลือ มีความต้องการที่จะให้หรือรับความช่วยเหลือเพราะการช่วยเหลือนั้นจะไร้คุณค่าถ้าผู้รับไม่ต้องการ แต่ที่แตกต่างกันคือผู้ให้จะต้องมีทักษะในการให้ความช่วยเหลือ ส่วนผู้รับจะต้องตระหนัก รับผิดชอบต่อปัญหาของตน ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้ให้ความช่วยเหลือ คือ ทักษะในการติดต่อสื่อสาร ในที่นี้คือ ความสามารถในการฟัง ให้ความสนใจ รับรู้และตอบสนอง ทั้งการใช้คำพูด และกริยาท่าทาง

Brammer (1985) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ให้การช่วยเหลือไว้ดังนี้

1. การร่วมรู้สึกของผู้ให้การช่วยเหลือ (Helper Empathy) การมีความร่วมรู้สึกเป็นหลักการหรือหนทางแห่งความเข้าใจในตัวผู้รับการช่วยเหลือ และทำให้ผู้ให้การช่วยเหลือได้รับรู้เรื่องราวของผู้รับการช่วยเหลือผู้ให้การช่วยเหลือจะมองความรู้สึกของการช่วยเป็นเป็นกรอบของการอ้างอิงภายใน (internal frame of reference) ผู้ให้ความช่วยเหลือจะพยายามกระทำให้ตนเองอยู่ภายในกรอบภายในตลอดไป โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของตนเอง คำว่า "empathy" หมายถึง การมีความรู้สึกเข้าไปถึง (feeling into)

2. การแสดงความอบอุ่นและเอื้ออาทรของผู้ให้การช่วยเหลือ (Helper Warmth and Caring) คำเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ต่ออารมณ์ซึ่งตอบสนองต่อคุณภาพของการช่วยเหลือและมีบ่อยครั้งที่จะปรากฏร่วมกับความรู้สึกร่วม ความอบอุ่น (warmth) เป็นเงื่อนไขของความเป็นมิตร ซึ่งพิจารณาจากการแสดงออกมาจากการยิ้ม, การสบตาและอากัปกิริยาต่างๆ ตัวอย่างเช่น การเชื้อเชิญให้นั่งเก้าอี้, การดูแลให้ความเป็นกันเอง และการทำให้บุคคลได้รู้สึกต่อคุณค่าของการแสดงออกถึงการให้ความอบอุ่น ความเอื้ออาทร (caring) มีความหมายใกล้เคียงและเกี่ยวข้องกับความอบอุ่นในความหมายจะแสดงถึง การห่วงใย เอาใจใส่ ในตัวผู้รับการช่วยเหลือ โดยแท้จริง การกระทำของการเอื้ออาทรนั้นมีผลเป็นอย่างมากอย่างเช่น การแสดงออกโดยพูดว่า "ฉันชอบคุณ" เป็นต้น

3. การเปิดกว้างของผู้ให้การช่วยเหลือ (Helper openness) เป็นเป้าหมายของหลักการอันหนึ่งซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการให้การช่วยเหลือ โดยมีความสัมพันธ์ในการกระตุ้นให้ผู้รับการช่วยเหลือได้เปิดเผยความนึกคิด และความรู้สึกอย่างเป็นอิสระต่อผู้ให้การช่วยเหลือ การเปิดเผยตัวเองเช่นนี้เราเรียกว่า การเปิดกว้าง

4. การแสดงออกถึงความเคารพและเชื่อมั่นของผู้ให้การช่วยเหลือ (Helper Positive Regard and Respect) การมีความเชื่อมั่นเป็นการสื่อความหมายที่ดีที่สุดที่จะแสดงให้ผู้รับการช่วยเหลือได้รับรู้ว่า ผู้ให้ความช่วยเหลือมีความสนใจและเข้าใจในตัวของผู้รับการช่วยเหลืออย่างจริงจัง

5. การมองเห็นจุดสำคัญอย่างถูกต้อง และเฉพาะเจาะจงของผู้ให้การช่วยเหลือ (Helper Concreteness and Specificity) ผู้ให้การช่วยเหลือมองเห็นรายละเอียดอย่างเฉพาะเจาะจงและเป็นรูปธรรม และพยายามที่จะทำให้ผู้รับการช่วยเหลือมองเห็นรายละเอียดและประเด็นสำคัญของปัญหานั้นด้วย

6. ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร (Communication Competence) การช่วยเหลือนั้นจำเป็นต้องจะมีการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน ดังนั้นความสามารถในการติดต่อสื่อสารจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

7. การกระทำอย่างมีเจตนา (Intentionality) ลักษณะของ concept นี้จะเป็นความสามารถของผู้ให้ความช่วยเหลือที่จะเลือกวิธีการช่วยเหลือแบบต่างๆโดยการประเมินจากสถานการณ์ของการช่วยเหลือ พิจารณาจากภูมิหลังของผู้รับความช่วยเหลือ แล้วจึงนำวิธีที่เหมาะสมที่สุดมาใช้

Gazda George M. (1984) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ให้การช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพว่าเหมือนกับคุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพซึ่งได้แก่ การแสดงออกถึงการให้ความอบอุ่นและการเป็นมิตรกับนักศึกษาการให้ความเข้าใจ และการมีความร่วมรู้สึกกับนักศึกษา การให้การยอมรับนักศึกษา การเปิดกว้าง ดังนั้นสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือจึงเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตของบุคคล ตลอดจนช่วยให้บุคคลมีการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนั้น จะเริ่มด้วยการที่ผู้ให้การช่วยเหลือแสดงออกถึงการร่วมรู้สึก การให้การยอมรับ และการแสดงออกอย่างอบอุ่น

และ Bradley (1986) ได้กล่าวว่าในเรื่องของ สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนั้นผู้ให้การช่วยเหลือจะต้องใช้ประสบการณ์ ในทุกด้านซึ่งประกอบด้วย คุณค่า ความรู้สึก และทัศนคติ ในการติดต่อสื่อสาร

โดยสรุปแล้ว คุณลักษณะของผู้ให้การช่วยเหลือนั้นจะประกอบไปด้วย การร่วมรู้สึก การแสดงความอบอุ่นและเอื้ออาทร การเปิดกว้าง การแสดงออกถึงความเคารพ และเชื่อมั่น การมองเห็นจุดสำคัญอย่างถูกต้องและเฉพาะเจาะจง ความสามารถในการติดต่อสื่อสารและการกระทำอย่างมีเจตนา

กระบวนการช่วยเหลือ (The Process of Helping)

ซีพสมน รังสชาติ (2534) ได้กล่าวถึงกระบวนการช่วยเหลือไว้ดังนี้

กระบวนการช่วยเหลือคือ ผู้ให้ความช่วยเหลือเริ่มสร้างพื้นฐานความสัมพันธ์อันดีกับผู้ต้องการความช่วยเหลือ โดยอาศัยการตอบสนองอย่างประนีประนอมในระดับที่ง่ายต่อการเข้าใจ (facilitation) ตามลำดับดังนี้

1. การร่วมรู้สึก (empathy) คือ การที่ผู้ให้ความช่วยเหลือเข้าใจความรู้สึกของผู้ต้องการความช่วยเหลืออย่างลึกซึ้ง ซึ่งความรู้สึกนี้มีความสำคัญมากในกระบวนการช่วยเหลือ เพราะว่าถ้าผู้ให้ความช่วยเหลือไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้สึกกับผู้ต้องการความช่วยเหลือก็ไม่สามารถช่วยเหลือเขาได้
2. การยอมรับนับถือ (Respect) การที่เราจะให้ความช่วยเหลือใครสักคนนั้น เราจะต้องมีความนับถือ และยอมรับว่าเขาสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ความรู้สึกยอมรับนี้ เกิดจากการที่เราได้ศึกษาถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และความสามารถในการพัฒนาของผู้ต้องการความช่วยเหลือ
3. การแสดงออกอย่างอบอุ่น (warmth) คนส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะรักและเอาใจใส่คนที่เราเข้าใจและยอมรับ ผู้ให้ความช่วยเหลือและผู้ต้องการความช่วยเหลือก็เช่นเดียวกันเมื่อผู้ให้ความช่วยเหลือมีความเข้าใจ ให้การยอมรับ ให้ความรักและการเอาใจใส่ในตัวผู้ต้องการความช่วยเหลือแล้ว บรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ความช่วยเหลือและผู้ต้องการความช่วยเหลือจะเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ต้องการความช่วยเหลือได้ตรวจสอบ และรู้จักตนเอง (self-exploration) ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายแรกของกระบวนการช่วยเหลือ เมื่อผู้ต้องการความช่วยเหลือได้รู้จักตนเองมากขึ้นแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการช่วยให้ผู้ต้องการความช่วยเหลือมีความเข้าใจตนเอง โดยอาศัยการตอบสนองในระดับที่สูงขึ้น (facilitation-action dimensions)
4. การมองเห็นจุดสำคัญอย่างถูกต้อง (concreteness) คือการที่ผู้ต้องการความช่วยเหลือได้บอกกล่าวถึงความรู้สึก และประสบการณ์ของตนเองอย่างถูกต้องตรงความเป็นจริง ถ้าผู้ให้ความช่วยเหลือตอบสนองได้อย่างถูกต้อง จะทำให้ผู้ต้องการความช่วยเหลือเข้าใจตนเองมากขึ้น
5. การมีความซื่อสัตย์และจริงใจ (genuineness) หมายถึงความสามารถของผู้ให้ความช่วยเหลือที่แสดงความจริงใจ และซื่อสัตย์ต่อผู้ต้องการความช่วยเหลือซึ่งเป็นการแสดงออกอย่างแท้จริงจากส่วนลึกภายในใจ ความซื่อสัตย์และจริงใจของผู้ให้ความช่วยเหลือจะมีผลก็ต่อเมื่อผู้ต้องการความช่วยเหลือยอมรับและเข้าใจซึ่งจะช่วยทำให้เขามีความเชื่อถือและความเข้าใจมากขึ้น

6. การเปิดเผยตนเอง (self-disclosure) ของผู้ให้ความช่วยเหลือจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ให้ความช่วยเหลือและผู้ต้องการความช่วยเหลือใกล้ชิดกันมากขึ้น ถ้ามันเกี่ยวข้องกับหรือคล้ายคลึงกับปัญหาของผู้ต้องการความช่วยเหลือ ถ้าผู้ให้ความช่วยเหลือแสดงให้เห็นว่าตนเองก็เคยประสบปัญหาเหมือนผู้ต้องการความช่วยเหลือเช่นกัน และได้เห็นแนวทางหรือสามารถแก้ปัญหาที่นั้นได้ จะช่วยจัดข้อสงสัย หรือความไม่แน่ใจ ของผู้ต้องการความช่วยเหลือได้ ซึ่งสุดท้ายเป็นขั้นที่ยาก และมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการตัดสินใจเลือกวิธี หรือแนวทางดำเนินการ เพื่อให้แก้ปัญหาที่มีอยู่ได้และยังป้องกันปัญหาใหม่ที่จะตามมาด้วย ซึ่งการตอบสนองระดับนี้ มีความยากลำบาก และยังมีความเสี่ยงอีกด้วย (action dimensions)

7. การชี้ให้เห็นความแตกต่าง (confrontation) เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้ให้ความช่วยเหลือได้รู้ว่า สิ่งที่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ ได้พูดและได้กระทำลงไปนั้นแตกต่างกันหรือเป็นการชี้ให้เห็นความต่างนี้ จะช่วยให้ผู้ต้องการความช่วยเหลือยอมรับและเห็นสภาพที่แท้จริงของปัญหาและยังช่วยให้เขาได้ประเมินผลตนเองด้วย (self-evaluation)

8. การพูดความจริง (immediacy) จะช่วยชี้ให้เห็นว่า โดยแท้จริงแล้วความสัมพันธ์ของผู้ให้ความช่วยเหลือ และผู้ต้องการความช่วยเหลือเป็นอย่างไร เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนถึงระดับนี้แล้ว ความสัมพันธ์ควรเป็นไปอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา จริงใจและสุจริต ผู้ให้ความช่วยเหลือสามารถให้คำแนะนำ แก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ผู้ต้องการความช่วยเหลือจะเข้าใจตัวเอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหา หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและสัมพันธ์ภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา

ความหมายของสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

สวินีย์ คันทิพัตนานันต์ (2522) กล่าวว่า สัมพันธภาพหมายถึงกระบวนการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำความรู้จักกัน ติดต่อกันสัมพันธ์สร้างความคุ้นเคยสนิทสนมกัน บุคคลที่สัมพันธ์กันก็จะได้รับผลกระทบจากกันและกัน

จารุวรรณ ต. สกุล (2528) กล่าวว่า สัมพันธภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อกัน อาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือบุคคลต่อกลุ่ม หรือกลุ่มต่อกลุ่มก็ได้ โดยอาศัยการแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจต่อผู้อื่น

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลหมายถึงกระบวนการติดต่อเกี่ยวข้องกับของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อทำความรู้จักกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันด้วยความเต็มใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของซัลลิแวน (Sullivan)

ซัลลิแวน เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดของทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลขึ้น โดยได้ตั้งทฤษฎีบุคคลิกภาพที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือระหว่างกันและกันขึ้น (Interpersonal Theory) เขาได้ชี้ให้เห็นว่า ความปรารถนาของมนุษย์ที่สำคัญในชีวิตมี 2 อย่างได้แก่ ความสุขทางกาย และความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ซึ่งเป็นความรู้สึกทางจิตซึ่งทั้งสองอย่างนี้จะเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้เอง เขาเชื่อว่าชีวิตเบื้องต้นที่คนเราได้เรียนรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้ มีอิทธิพลต่อบุคคลิกภาพของคนเราตลอดชีวิต และเป็นรากฐานสำคัญของบุคคลิกภาพ เขาได้ย้ำอย่างหนักว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกันและกันนี้ได้สร้างแบบแผนของชีวิตที่คนเราต้องประสบตลอดเวลาตั้งแต่วัยทารก วัยเด็กไปจนถึงวัยรุ่น และช่วงวัยเหล่านี้เป็นช่วงสำคัญในการวางรากฐานบุคคลิกภาพ แต่กระนั้นก็ดีเขาก็ถือว่า แบบแผนของชีวิตในลักษณะที่คนเราต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนี้ มีอิทธิพลไม่เฉพาะแต่ในช่วงวัยต้นๆ เท่านั้นหากมีอิทธิพลต่อเนื่องสืบไป จนตลอดชีวิตของคนเรา

ซัลลิแวน ย้ำแนวความคิดของเขาที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้เอง คือรากฐานของบุคคลิกภาพเพราะว่าทันทีที่คนเราเกิดมาในโลก เราไม่สามารถจะอยู่โดยลำพังตนเองได้ อย่างน้อยคนเราก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นแล้วหนึ่งคน คือผู้ให้กำเนิดเลี้ยงดูเรานั้น เราก็ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยไปตลอดชีวิต อนึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้ ซัลลิแวน อธิบายว่าไม่จำเป็นต้องเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับบุคคลจริงๆ เท่านั้น เราอาจมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลสมมุติๆ ได้มีตัวตนจริงในโลก เช่น การที่เด็กมีความรู้สึกสัมพันธ์กับซานตาคลอส พระเอกคาบอช หรือคาราในภาพยนตร์และโทรทัศน์ หรือตัวละครใน

หนังสือหรือนวนิยาย เป็นต้น บุคคลเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ดี ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากบุคลิกภาพของคนในชีวิตจริงๆ และแล้วบุคคลเหล่านี้ก็มีอิทธิพลเป็นอันมากต่อพฤติกรรมของคนเราที่มากมายซับซ้อนเหล่านี้รวมกันเข้าก็กลายเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนแต่ละคน อันก่อให้เกิดระบบ "ตน" (Self) ขึ้นซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญของบุคลิกภาพนั่นเอง

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้ ชัลลิแวน เชื่อว่าเป็นไปในทุกด้าน รวมทั้งทางด้าน การเรียนรู้และการคิดด้วย ตัวอย่างเช่น ในจินตนาการ การรับรู้ การจดจำ หรือการคิดที่ดี ล้วนเป็นการกระทำที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นทั้งสิ้น หากใช้เกิดจากอิทธิพลของพลังจิตภายในเท่านั้นไม่ บุคคลต่างๆในสังคมมีส่วนกำหนดสิ่งที่เราคิดและกระทำอยู่เสมอ แม้ในความฝันเราก็มีบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ฉะนั้น การกำหนดรู้ (Perception) ของคนเรา เป็นเรื่องที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น คนรวย กับคนจนที่ได้รับการเลี้ยงดู และเติบโตในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่างกัน ย่อมคิดและรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเหมือนกันในแง่ต่างกัน เช่น เมื่อทั้งสองฝ่ายเห็นคนหาสน์ที่ใหญ่โตหรูหราหลังหนึ่ง ฝ่ายแรกมองด้วยความรู้สึกชื่นชม และมีความหวังในใจว่าสักวันหนึ่งตนจะมีโอกาสครอบครองบ้านอันสวยงามในลักษณะนั้นอย่างแน่นอน ซึ่งตรงกันข้ามกับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งอาจมองด้วยความรู้สึกต่างกันคือเสียใจน้อยเนื้อต่ำใจ หรือคิดมูมานะในใจที่หาทางร่ำรวยเพื่อเป็นเจ้าของคนหาสน์แบบนั้นให้ได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เป็นต้น

ชัลลิแวนสนใจศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของรูปแบบวิถีคิดของคนเรามาก เขาสรุปว่า ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ประกอบด้วยรูปแบบวิถีคิด 3 แบบ ซึ่งล้วนต้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่นทั้งสิ้น และรูปแบบวิถีคิด 3 อย่างนี้ก่อตัวเป็นลักษณะของคนเรา โดยเริ่มจากการคิดแบบไม่ประสีประสาของเด็กทารกไปจนถึงการคิดในระดับที่สูงขึ้นแบบผู้ใหญ่ตามลำดับต่อไปนี้

แบบที่หนึ่ง เรียกว่า Prototaxic

เป็นแบบวิถีคิดขั้นเริ่มแรกและต่ำสุดของคนเรา ซึ่งชัลลิแวนเชื่อว่าความคิดของคนเราในตอนเป็นเด็กเล็กนั้นประกอบด้วยความรู้สึกจากอินทรีย์สัมผัส ความรู้สึกและภาพพจน์ที่เกิดขึ้นอย่างกระจัดกระจายในจิตใจของเด็กโดยขาดการประสานสัมพันธ์ขาดความเชื่อมโยงกันและปราศจากความเข้าใจสำหรับตัวเด็กเองอีกทั้งไม่ติดอยู่ในความทรงจำด้วยรูปแบบการคิดแบบนี้ เกิดแก่ทารกในระยะเดือนแรกๆ และถือว่าเป็นขั้นสำคัญสำหรับการคิดในระดับที่สูงขึ้น อีกสองแบบต่อไป

แบบที่สองเรียกว่า Parataxic

วิธีการคิดนี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อโบราณที่เชื่อว่า เหตุการณ์ 2 อย่างที่เกิดขึ้นพร้อมกัน หรือในเวลาและสถานที่ใกล้เคียงกันและต่อเนื่องกัน อันหนึ่งจะเป็นเหตุ อีกอันหนึ่งจะเป็นผลของ เหตุนั้น ทั้งๆที่ความจริงแล้วเหตุการณ์ 2 อย่างนั้นมิได้มีอะไรเกี่ยวข้องกันเลย ชิลลิแวนอธิบายว่า เด็กเล็กมักจะใช้วิธีคิดแบบนี้ เช่นเมื่อเห็นตำรวจยืนอยู่ตรงไหน ก็จะคิดว่าต้องมีอาชญากรรมหรือ เรื่องเดือดร้อนเกิดขึ้นตรงนั้น และจะคิดในรูปแบบที่ว่าตำรวจ คือเหตุที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ซึ่งเป็นความคิดที่ขาดเหตุผลเชื่อมโยงที่ถูกต้องเหมาะสม หรือตัวอย่างเช่น พอเราขมมือเกาะวีระหะ ทันใดนั้นก็นึกคิดอะไรออก อาจทำให้บางคนเชื่อว่า การเกาะวีระหะเป็นเหตุให้เกิดความคิดนั้นขึ้นใน สมองเป็นต้น ชิลลิแวน ยังเชื่อด้วยว่า แม้คนในวัยผู้ใหญ่แล้วก็ยังใช้วิธีคิดในรูปแบบนี้อยู่ในเรื่อง ต่างๆไม่น้อย ในชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในความเชื่อที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ เป็นต้น

แบบที่สามเรียกว่า Syntactic

เป็นแบบวิธีคิดขั้นสูงสุดโดยมีสัญลักษณ์เป็นสื่อ เช่น คำพูด หรือ ตัวเลข ซึ่งใช้กันใน หมู่นคนของแต่ละสังคม ชิลลิแวน เชื่อว่าสัญลักษณ์ที่เป็นที่เข้าใจและรับรู้ในหมู่นคนของแต่ละสังคม นี้มีความจำเป็นมากเพราะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยช่วยเป็นเครื่องสื่อความ เข้าใจได้ในระหว่างกันและกัน สังคมสมัยใหม่มีภาษาไว้เป็นสื่อความคิด แทนการใช้ท่าทางของ สังคมโบราณ นอกจากนี้ การคิดแบบนี้ช่วยให้คนใช้เหตุผลและข้อเท็จจริงเป็นเครื่องประกอบด้วย (นวลละออ สุภาพล , 2527)

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของเพปเปลาว (Peplau)

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของเพปเปลาว ได้กล่าวถึงเรื่องของบุคคลไว้ว่าบุคคล แต่ละคนประกอบด้วยลักษณะ และความต้องการทาง ชีวเคมี สรีรวิทยา และด้านสัมพันธภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนี้ เป็นพื้นฐานของพัฒนาการของบุคคลิกภาพ ตั้งแต่ วัยทารก จนตลอดช่วงชีวิต พัฒนาการนี้เป็นไปเพื่อให้มีชีวิตที่มีความสุข และมีประโยชน์ บุคคลทุกคนมีความต้องการเฉพาะตน เมื่อความต้องการนี้ไม่ได้รับการตอบสนองจะเป็นผลให้เกิดความไม่

พอใจ ความคับข้องใจ เครียดและกังวล ความรู้สึกเหล่านี้เกี่ยวข้องกับระดับของความปรารถนาที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ และเมื่อบุคคลจะต้องจัดการกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น โดยการเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจึงมีความหมายมุ่งให้ตนเองมีความรู้สึกพอใจ และรู้สึกมั่นคงมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกว่าพฤติกรรมการดำรงรักษาดน พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกนี้ เป็นผลมาจากการรับรู้ของบุคคลต่อสถานการณ์รอบตน การรับรู้ในแต่ละสถานการณ์นั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลในการเชื่อมโยง อดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยเฉพาะประสบการณ์ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (จินตนา ยูนพันธ์ , 2529)

จากทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของซัลลิแวน และเพปพลาวดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และยังต้องสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้เกิดขึ้น เพื่อการดำรงตนและภาวะสุขภาพจิตที่ดี

สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ การจัดประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ กระบวนการช่วยเหลือ และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ตามที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่า สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา เป็นกระบวนการที่อาจารย์และนักศึกษา ทำความรู้จักกัน ติดต่อกัน สร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น และมีปฏิสัมพันธ์ในทางช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยที่อาจารย์แสดงออกถึงการดูแล เอาใจใส่ ให้ความอบอุ่น เอื้ออาทร ช่วยสอน ชี้แนะ ชื่นชม แสดงให้ดูเป็นตัวอย่าง รวมทั้งเข้าใจในตัวของนักศึกษา สอรับในความ เป็นบุคคลของนักศึกษาในการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก และ Bakanauskas (1987) ได้กล่าวว่า สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตและพัฒนาการในด้านต่างๆ และช่วยให้นักศึกษาเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ดี สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษาควรเริ่มด้วย การติดต่อสื่อสารด้วยความซื่อสัตย์ เชื่อและไว้วางใจ ช่วยเหลือและแบ่งปันนักศึกษาทั้งทางด้าน ความคิดและความรู้สึก สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษานั้น จะช่วยนักศึกษาในการเรียนรู้ และพัฒนาทั้งในด้าน บุคคลิกภาพ และสมรรถนะทางวิชาชีพ

Jacobson (1966) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของอาจารย์พยาบาล ในทัศนะของนักศึกษาพยาบาลพบว่า พฤติกรรมการสอนทั้งในห้องเรียนและภาคปฏิบัติ นั้น พฤติกรรมที่พึงประสงค์คือ การสอนมีวิสัยสูงใจให้นักศึกษาอยากเรียนรู้ รู้จักคิด ตั้งใจสอน วิพากษ์วิจารณ์ในทางสร้างสรรค์เสมอ มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ของโลก พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์คือ สอนโดยการอ่านจากบทเรียน และในด้าน บุคลิกภาพที่พึงประสงค์ คือ ให้ความอบอุ่น เป็นกันเอง จริงใจ สนใจ เห็นใจนักศึกษา พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์คือ ไม่สนใจนักศึกษา ไม่ให้ความช่วยเหลือขณะปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก ติเตียนนักศึกษาต่อหน้าผู้อื่น ไม่เตรียมตัวก่อนสอน และให้คะแนนไม่ยุติธรรม และ พิกุล พรหมปัญญา (2522) ศึกษาปัญหาการศึกษาภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลนอกสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย นักศึกษาปีที่ 2 และปีที่ 3 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 30 คน พบว่านักศึกษามีความวิตกกังวล รู้สึกหวาดหวั่นไม่มั่นใจไม่กล้าแสดงความคิดเห็น อาจารย์พยาบาลซักถามมากจนทำให้นักศึกษากังวล อาจารย์คอยจับผิดและอาจารย์ ขาดความยุติธรรมนอกจากนั้น จากการศึกษาของ กนกพร สุกุคำวัง (2523) เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อการศึกษภาคปฏิบัติของผู้ป่วย พบว่าในการศึกษภาคปฏิบัติ นั้น อาจารย์พยาบาลเข้มงวดกวดขันมาก ยอมรับฟังเหตุผลน้อย

ซึ่งปัญหาดังที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าอาจารย์นั้นขาดสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือระหว่างอาจารย์และนักศึกษา และปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องมาโดยตลอด เพราะจากการการศึกษาของ Brown (1993) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การรับรู้ในเรื่องอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา โดยการสัมภาษณ์อาจารย์และนักศึกษา ถึงการให้ความสำคัญของอำนาจในด้านการศึกษา อำนาจในตัวบุคคล และอำนาจเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และนักศึกษา ให้ความสำคัญในเรื่องของอำนาจแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง อาจารย์จะให้ความสำคัญอย่างมากต่ออำนาจทางการศึกษา ส่วนนักศึกษานั้นให้ความสำคัญในเรื่องของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมาก ซึ่งงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า อาจารย์นั้นมุ่งแต่เรื่องที่จะสอนจนบางครั้งลืมนึกถึงการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อนักศึกษา ซึ่งการสร้างสัมพันธภาพ เป็นสิ่งที่จำเป็นในการเรียนการสอนทางคลินิก และ Reilly (1992) กล่าวว่าบรรยากาศของการเรียนรู้ควรอยู่ในลักษณะที่ครูและนักศึกษาเรียนรู้ไปด้วยกัน ครูควรให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษา และสัมพันธภาพระหว่างอาจารย์และนักศึกษานั้นควรเป็นไปในลักษณะของความเชื่อถือ ไว้วางใจ และการยอมรับ

ตามที่กล่าวมาจะเห็นว่าสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ นั้น เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียน การสอนทางคลินิกให้มีประสิทธิภาพและจากแนวคิดของ Bakanuaskas, (1987) ที่กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์และนักศึกษา ที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรจะเป็นไปในลักษณะของสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ ซึ่งประกอบไปด้วยการแสดงออกของ อาจารย์ดังต่อไปนี้เช่น การมีความรู้สึกร่วม การยอมรับ การแสดงออกอย่างอบอุ่นและเอื้ออาทร การมีความซื่อสัตย์ การเป็นแบบอย่าง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการ ที่แนะนำ จึงสรุปได้ว่าสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษานั้นหมายถึง การกระทำ ของอาจารย์ ในการนิเทศนักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกโดยมีจุดมุ่งหมายให้นักศึกษา ได้เรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลง ความคิด ความรู้สึก หรือการกระทำ ซึ่งวัดได้จากการแสดง ออกของอาจารย์ 6 ด้านคือ

1. การร่วมรู้สึก (Empathy) เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการในการให้ ความช่วยเหลือ เพราะถ้าเราไม่สามารถเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นแล้ว เราจะไม่สามารถช่วย เหลือเขาได้ ดังที่ Carkhuff (1977) กล่าวว่า หากปราศจากความรู้สึกแล้วก็จะไม่มีพื้นฐาน ในการให้ความช่วยเหลือ

Kahn Michael (1991) ได้ให้ความหมายของ การร่วมรู้สึกว่าเป็นการที่บุคคล คิดและรู้สึกเข้าไปถึงภายในชีวิตของอีกบุคคลหนึ่ง (inner life) ของอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งต้อง อาศัยความสามารถและประสบการณ์ ในการที่จะทราบว่าบุคคลอื่นนั้นคิดอย่างไรและมีประสบการณ์ ใด ๆ และ การร่วมรู้สึกนั้นหมายถึงการที่นำตัวเองเข้าไปอยู่ในตัวของบุคคลอื่น และมองเห็นว่า เขาคิดและรู้สึกอย่างไร Gazda George M. (1984) ซึ่งสอดคล้องกับที่ Brammer(1985) กล่าวว่า การร่วมรู้สึกหมายถึงการมีความรู้สึกเข้าไปถึง (Felling in to)

การร่วมรู้สึก เป็นการแสดงออกของอารมณ์ในทางที่รับรู้ เข้าใจความรู้สึก ปัญหา และ อารมณ์ของบุคคลอื่น มิใช่หมายถึงการเข้าใจความหมายของคำพูดของผู้อื่นเท่านั้น แต่เป็นการที่มี ความรู้สึกเหมือนกับผู้อื่นและมีความยินดีในการที่จะให้ความช่วยเหลือเขา (Cormier, 1993)

วิลาวรรณ พันธุ์พุกษ์ และสุนันท์ สัจวารพงษ์พนา (2535) ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบที่ มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยออก

แบบสอบถามถามนักศึกษาจำนวน 399 คน ถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของนักศึกษาและองค์ประกอบที่เกี่ยวกับปัญหาของนักศึกษาซึ่งประกอบด้วย ปัญหาส่วนตัวของนักศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์ ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและการบริหารการศึกษาของคณะและปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวของนักศึกษา ผลการวิจัยนั้นพบว่า ปัญหาส่วนตัวของนักศึกษานั้นมีความสัมพันธ์ทางลบกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาส่วนปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์ และปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวของนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์นั้น อาจารย์ให้งานมากเกินไป อาจารย์ไม่พยายามทำความเข้าใจปัญหาและความรู้สึกของนักศึกษา

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การร่วมรู้สึก เป็นสิ่งจำเป็นในสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือระหว่างอาจารย์และนักศึกษา และสรุปได้ว่าการร่วมรู้สึก หมายถึง การที่อาจารย์เข้าใจความรู้สึกของนักศึกษาและสามารถสื่อสารกับนักศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง การร่วมรู้สึกอาจเริ่มด้วยการรับฟังคำพูดของนักศึกษา แสดงออกถึงความตั้งใจในการรับรู้สถานการณ์ของนักศึกษา และอาจารย์ไม่เอาความรู้สึกส่วนตัวไปเกี่ยวข้องกับปัญหา หรือสถานการณ์ที่นักศึกษากำลังเผชิญอยู่

2. การยอมรับ (respect)

Gazda George M. (1984) กล่าวว่า เราไม่สามารถที่จะช่วยบุคคลอื่นได้ถ้าเราไม่ยอมรับในความสามารถของบุคคล ที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยตัวของเขาเอง การยอมรับนั้นจะช่วยพัฒนาในการเรียนรู้ความเป็นเอกลักษณ์ และความสามารถของผู้รับการช่วยเหลือ เหมือนกับการที่เราสังเกต และพยายามที่จะยอมรับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรา ผู้ให้การช่วยเหลือ จะแสดงออกถึงการยอมรับได้โดย การให้ความเอาใจใส่ในพฤติกรรมของผู้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดี และยอมรับความสามารถของผู้รับการช่วยเหลือว่าเขาสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยตัวของเขาเอง

Theis (1986) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอนที่ขาดจริยธรรมของอาจารย์ ตามการรับรู้ของนักศึกษาโดยการออกแบบสอบถามนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 216 คนถึงพฤติกรรมการสอนที่ขาดจริยธรรมของอาจารย์ โดยแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อคือ การยอมรับในตัวบุคคล ความยุติธรรม การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งผลจากการศึกษาได้คะแนนออกมา

เป็น 58%, 22% และ 20% ตามลำดับ และในเรื่องการยอมรับในตัวบุคคลของนักเรียน
 อาจารย์ขาดการยอมรับนับถือในตัวบุคคลของนักเรียน โดยการตำหนินักเรียนในที่สาธารณะชน
 รวมทั้งตำหนินักเรียนต่อหน้าผู้ปวส จะเห็นได้ว่าอาจารย์นั้นขาดการยอมรับในความเป็นบุคคลของ
 นักเรียนแต่ การที่ครูเห็นคุณค่าในตัวเด็ก เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง
 (self-concept) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ไม่มีอะไรสำคัญเท่ากับความรู้สึกที่ครู
 เห็นว่านักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่าและสามารถเรียนได้ ถ้าครูมีความรู้สึกเช่นนี้ให้กับนักเรียน
 อย่างจริงใจ จะมีผลต่อการทำกิจกรรมต่างๆของนักเรียน นอกจากนั้นนักเรียนก็จะรู้สึกว่าตนเองมี
 คุณค่าและยอมรับนับถือในตนเองด้วย ความรู้สึกนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับนักเรียนที่มีปมด้อย
 ขาดความมั่นใจในตนเองดังนั้นครูจึงควรพยายามถ่ายทอดความรู้สึกเหล่านี้ให้นักเรียนได้รับเพราะ
 นักเรียนนั้นพร้อมที่จะทำตามความคาดหวังของผู้ที่มีความสำคัญต่อตน (พรรณี ชูทัช 2522)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การยอมรับ หมายถึง การที่อาจารย์มองเห็นคุณค่าและ
 ยอมรับในความเป็นบุคคลของนักเรียน การยอมรับนั้นได้แก่การยอมรับความสามารถในการเรียนรู้
 ของนักเรียน เข้าใจและยอมรับลักษณะส่วนตัวของนักเรียนทั้งส่วนที่เข้มแข็งและอ่อนแอ ความรู้สึก
 ทั้งด้านบวก และด้านลบ อาจารย์จะต้องเปิดใจที่จะเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ โดยไม่ด่วนตัดสินว่า
 ผิด ถูก ดี เลว

3. การแสดงออกอย่างอบอุ่นและเอื้ออาทร (Warm and Caring)

Gazda George M. (1984) ได้ให้ความหมายของการแสดงออกอย่างอบอุ่นและ
 เอื้ออาทรว่า หมายถึง การให้ความรัก และห่วงใย เอาใจใส่ ซึ่งอาจแสดงออกทั้งการพูดและ
 การกระทำ เช่น การยิ้ม การดูแลเอาใจใส่ ห่วงใย การกอดรัดและการสัมผัส

Brammer (1985) กล่าวว่า การแสดงออกอย่างอบอุ่นและเอื้ออาทรหมายถึง
 การที่ผู้ให้การช่วยเหลือแสดงออกถึงความรักและห่วงใย เอาใจใส่ในตัวผู้รับการช่วยเหลือมีน้ำใจ
 เอื้อเฟื้อใส่ใจ ซึ่งทำให้ผู้รับการช่วยเหลือเกิดความอบอุ่นใจ ความอบอุ่นนั้นเป็นเงื่อนไขของความ
 เป็นมิตรซึ่งผู้ให้การช่วยเหลือแสดงออกโดยการยิ้ม การสบตา และอากัปกิริยาต่างๆ ตัวอย่างเช่น
 การเชื้อเชิญให้นั่งเก้าอี้ การดูแลให้ความเป็นกันเอง และการทำให้ผู้รับการช่วยเหลือได้รู้สึกต่อ
 คุณค่าของการแสดงออกถึงการให้ความอบอุ่น ความเอื้ออาทรมีความหมายใกล้เคียงและเกี่ยวข้อง

กับความอบอุ่นในความหมายจะแสดงถึงการห่วงใย เอาใจใส่ในตัวนักศึกษาอย่างแท้จริง

และ Goodwin และ Stevens (1993) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี โดยออกแบบสอบถามอาจารย์ในมหาวิทยาลัยจำนวน 2555 คน ถึงลักษณะของครูที่ดี ซึ่งประกอบด้วย การมีความรู้ในเนื้อหาวิชา กระตุ้นความสนใจในการเรียน มีการบริหารจัดการที่ดี อธิบายได้กระจ่างชัด ให้ความสนใจและมีความเอื้ออาทรต่อนักศึกษา มีความสามารถสูงในการอภิปราย มีสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษา และหลีกเลี่ยงการนิทนานักศึกษาในทางที่ไม่ดี ผลการศึกษาพบว่า การให้ความสนใจและเอื้ออาทรต่อนักศึกษานั้นมีคะแนนสูงเป็นอันดับหนึ่งจะเห็นได้ว่าการให้ความสนใจและเอื้ออาทรนั้น เป็นสิ่งสำคัญในสัมพันธภาพระหว่างอาจารย์และนักศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการแสดงออกอย่างอบอุ่นและเอื้ออาทร หมายถึงการที่อาจารย์แสดงออกถึงความรักและห่วงใย เอาใจใส่ในตัวนักศึกษา มีน้ำใจ ใส่ใจต่อความรู้สึกของนักศึกษา และให้ความเป็นกันเอง

4. การมีความซื่อสัตย์ (Honest)

ความซื่อสัตย์นั้นหมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงตามความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจาใจ ต่อตนเองและต่อผู้อื่น ซึ่งสิวลี ศิวาล (2528) กล่าวว่าความซื่อสัตย์นั้นได้แก่การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อหน้าที่การงานในทุกๆด้าน และพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์คือ เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่สับปลับกลบเกลื่อน ประพฤติตนตรงตามพูดและความคิดไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน มั่นคงต่อการกระทำของตนเอง และในวิชาชีพครูนั้นครูจะต้องมีคุณธรรมจรรยาบรรณคือมีความศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพให้บริการแก่สังคม ซื่อสัตย์ต่อหลักการของอาชีพครู ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์นั้น หมายถึง การที่อาจารย์ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง ต่อนักศึกษา ต่อหน้าที่การงาน ในการนิเทศนักศึกษา และพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์คือ เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เปิดเผยความลับของ

นักศึกษา ประพฤติตนตรงตามคำพูดและความคิด ไม่ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน ร่วมมือ
ร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. การเป็นแบบอย่าง (Model)

อาจารย์ที่รับผิดชอบการศึกษาภาคปฏิบัติ จะต้องเตรียมพร้อมทุกด้านนอกเหนือจากการ
เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและสาขาวิชาเฉพาะแล้ว จะต้องเตรียมพร้อมทั้งด้านความรู้และ
ทักษะทางการพยาบาลเพราะนักศึกษานั้นจะยึดอาจารย์เป็นแบบอย่าง หากอาจารย์เป็นผู้มีความรู้
ความสามารถในเชิงปฏิบัติ นักศึกษาก็เกิดกำลังใจในการที่จะปฏิบัติให้ได้ดี ซึ่ง ฟาริดา อิบราฮิม
(2530) กล่าวว่า การจัดการศึกษาพยาบาล ที่จะช่วยหล่อหลอมความเป็นวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนนั้น
ต้องอาศัยปัจจัยทางด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และแบบอย่างของอาจารย์ อาจารย์จะต้อง
มีความรักผู้ป่วย มองเห็นบทบาทผู้ให้ของพยาบาลและสามารถปฏิบัติบทบาทของผู้ให้ได้อย่างจริงจัง
ทั้งนี้เพราะนักศึกษายังขาดความมั่นใจ จะพยายามดูแบบอย่างจากอาจารย์ถ้าได้แบบอย่างที่ต้องการ
อาจารย์แสดงบุคลิกลักษณะของวิชาชีพให้ปรากฏ นักศึกษาก็จะได้เรียนคุณลักษณะของวิชาชีพการ
พยาบาลพร้อมกันไป

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2525) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญ 3 ประการของการเป็น
ผู้สอนในคลินิกคือ

5.1 อึดมโนทัศน์ ผู้สอนจะต้องมีอึดมโนทัศน์ในทางบวก มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจ
พฤติกรรมของตนเอง มีความสุข มีความรู้สึกว่ามีค่าในฐานะเป็นบุคคลในวิชาชีพพยาบาล ใน
ฐานะที่เป็นครูผู้สอน เป็นผู้มีความมั่นใจในการสอน มองตนเองและคนอื่นในรูปของความ
เจริญอย่างต่อเนื่องทั้งด้านวิชาชีพ และส่วนบุคคล

5.2 ความรู้ ผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในศาสตร์สาขาการพยาบาล
และศาสตร์สาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และสามารถประยุกต์ความรู้ทางด้านทฤษฎี ไปสู่การปฏิบัติอย่าง
เกิดประโยชน์ และมีการติดตามความก้าวหน้าทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง และที่จำเป็นคือต้อง
เป็นผู้ที่มีความรู้ทางศึกษาศาสตร์ มีความรู้ในทฤษฎีการเรียนการสอน และมีความสามารถในการ
สอนด้วย

5.3 ความสามารถทางการพยาบาลในคลินิกทั้งนี้เพราะวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มี

การบริการเป็นแกนหลัก ดังนั้นผู้สอนวิชาการพยาบาล จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการพยาบาล มีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาได้ ความสามารถในการพยาบาลทางคลินิกนี้ จะต้องเป็นการพยาบาลในลักษณะสร้างสรรค์ซึ่งจะต้องแสดงถึงความสามารถในข้อต่อไปนี้

ก. ใช้หลักการ และแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติการพยาบาลให้ปรากฏในสถานะการณ์จริง

ข. ความสามารถทางเทคนิคที่แสดงออกควรยึดหยุ่นได้ ด้วยหลักการและเหตุผล เพื่อสนองความต้องการของผู้ป่วยรายบุคคลได้

ค. แสดงความสามารถในการรวบรวมศึกษาข้อมูล เพื่อให้ข้อตัดสินใจทางการพยาบาลอย่างเหมาะสม

ง. วางแผนจัดรูปแบบ และสิ่งการแก้ปัญหาอาการต่างๆอย่างถูกต้อง โดยได้รับความคุ้มครองเป็นไปตามความต้องการของผู้ป่วย

จ. สร้างรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีสัมพันธภาพที่ดีเพื่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เหมาะสม

นอกจากนั้น O' Sher and Parsons (1979) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ของอาจารย์พยาบาลที่ทำการสอนภาคปฏิบัติโดยให้นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิตพยาบาล และอาจารย์เป็นผู้เสนอข้อคิดเห็นผลการวิเคราะห์พฤติกรรมต่างๆ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนสรุปได้ คือ ทั้งอาจารย์และนักศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า พฤติกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ คือ การวางแผนเพื่อการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การกระตุ้นที่แนะนักศึกษาในทางบวกและชี้แนะในส่วนที่นักศึกษาควรจะได้ เรียนรู้มีความจริงใจกับนักศึกษา และเป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการเป็นแบบอย่าง หมายถึงการที่อาจารย์แสดงตนเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษาทั้ง ด้านการปฏิบัติการพยาบาล ด้านวิชาการ และด้านวิชาชีพ ในการเป็นแบบอย่างนั้น อาจารย์จะต้องเป็นผู้ที่มีอุดมทัศน์ในทางบวก เข้าใจตนเอง เข้าใจพฤติกรรมของตนเองมีความ

รู้สึกว่าคุณเองมีค่าในฐานะเป็นบุคคลในวิชาชีพ ในฐานะที่เป็นครูผู้สอน มีความมั่นใจในการสอน ในด้านการปฏิบัติการพยาบาล อาจารย์จะต้องมีความสามารถทางการพยาบาล มีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้หลักการ และแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติการพยาบาล มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล เพื่อวินิจฉัยปัญหาของผู้ป่วย ติดต่อสื่อสารกับบุคลากรในทีม สุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านวิชาการนั้น อาจารย์จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งใน ศาสตร์สาขาการพยาบาลและศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง และสามารถประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎี ไปสู่การปฏิบัติอย่างเกิดประโยชน์ มีการติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการสอน

6. การทำกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยตรง

ครูผู้สอนนั้นมีบทบาทต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาแต่ละคนเป็นอย่างยิ่ง ครูพยาบาลที่มีคุณภาพคือ รู้จักวิธีสอน รู้จักเลือกเนื้อหาสาระหรือตัวความรู้ จะสามารถช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาไปถึงศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคลได้เพราะการสอนนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ครูจะต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและเทคนิควิธีการ ที่จะสร้างมวลประสบการณ์ให้เกิด พัฒนาการแก่ผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ และ สมคิด รักษาสิทธิ์ (2533) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนภาคปฏิบัติ นั้น จะช่วยเสริมการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี และพัฒนาผู้เรียนในเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้

6.1 มีกการนำความรู้ที่ได้ศึกษามาไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล และการจัดการ ด้านสุขภาพอนามัยในสภาพที่เป็นจริงเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในข้อความรู้ทางทฤษฎี

2. ได้ทดลอง หรือทดสอบข้อความรู้และทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้จริงหรือเป็นสิ่งที่จะยึดถือเป็นวิธีการปฏิบัติได้ต่อไป

3. เสริมสร้างทักษะที่จำเป็นให้แก่ผู้เรียน ทักษะที่สำคัญคือ ทักษะการปฏิบัติ (ปฏิบัติ ได้ถูกต้อง ทำได้คล่องแคล่ว และเป็นธรรมชาติ) ทักษะการคิด การวิเคราะห์ ทักษะการใช้ข้อมูล และเหตุผล ในการตัดสินใจโดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหา ทักษะในการสื่อความหมาย ทั้งในด้านการเขียนและการพูด นอกจากนี้ผู้เรียนมีโอกาสมีกทักษะในการทำงานเป็นทีมอีกด้วย

4. การเรียนการสอนภาคปฏิบัติจะช่วยเพิ่มหรือขยายขอบข่ายความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์การทำงานให้กับผู้เรียนได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง เป็นแหล่งที่ช่วยสร้างและพัฒนาทัศนคติต่อวิชาชีพและต่อการปฏิบัติงานในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. เสริมสร้างความมั่นใจในความรู้และการปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนและช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มและความปรารถนาที่จะปรับปรุงแก้ไขวิธีการปฏิบัติงานของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ผู้สอนสามารถประเมินพัฒนาการของผู้เรียนว่าอยู่ในระดับใด หรือทำให้เกิดความมั่นใจในความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติการของผู้เรียนได้

จึงสรุปได้ว่าการทำกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยตรง หมายถึงการทำอาจารย์สร้างความเจริญอกงามให้กับนักศึกษาทั้งทางด้าน ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก ซึ่งได้แก่การสอน ชี้นำ ชี้นำ สนับสนุน จัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้ทางด้านทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักศึกษาได้พัฒนา ทักษะการสังเกต ทักษะด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ และทักษะความชำนาญในด้านการปฏิบัติการพยาบาล

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ความหมายของการรับรู้ (perception)

การรับรู้ เป็นกระบวนการของการที่เราได้สัมผัสกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดดังนั้นการรับรู้จึงหมายถึง การแปลหรือการตีความ การรับความรู้สึกที่ได้มาออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย หรือที่เรา รู้จัก เราเข้าใจ (ประพนธ์ สโรชมาน , 2520)

การรับรู้ หรือสัญชาตญาณ หมายถึง กระบวนการแปลความหมายจากการสัมผัสต่อสิ่งเร้า ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิมด้วย (สงวน สุทธิเลิศอรุณ , 2532)

การรับรู้ คือการใช้ประสบการณ์เดิมแปลความหมาย สิ่งเร้า ที่ผ่านประสาทสัมผัสแล้ว เกิดความรู้สึกระลึกความหมายว่าเป็นอะไร (กัญญา สุวรรณแสง, 2532)

การรับรู้ คือ การตีความหมายการรับสัมผัสออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย ซึ่งการตีความหมายนั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ (โยธิน ศันสนยุท และคณะ, 2533)

การรับรู้ คือ การตีความหมายจากการรับสัมผัส (sensation) ในการรับรู้นั้นเราไม่เพียงแต่มองเห็น ได้ยินหรือได้กลิ่นเท่านั้น แต่เราต้องรับรู้ได้ว่า วัตถุหรือสิ่งที่เรารับรู้ในคืออะไร มีรูปร่างอย่างไร อยู่ทิศใด ไกลกว่าเรามากน้อยแค่ไหน ในแง่ของพฤติกรรม การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (สุชา จันทน์เอม, 2533)

และ Dember (1979) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้ว่า เมื่อบุคคลได้สัมผัสกับสิ่งเร้าใดๆก็ตามบุคคลจะรับสัมผัส และรู้สึกสัมผัสต่อสิ่งเร้า นั้น จะมีการแปลความหมายจากสิ่งที่สัมผัสทำให้เกิดการรับรู้ขึ้น

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การรับรู้หมายถึงกระบวนการที่บุคคลได้สัมผัสกับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆ บุคคลจะรับสัมผัส และรู้สึกสัมผัสกับวัตถุหรือเหตุการณ์นั้นๆรวมทั้งจะมีการแปลความหมายทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดความรู้สึกขึ้นภายในจิตใจของบุคคล

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

มนุษย์สามารถที่จะรับรู้สิ่งต่างๆได้ โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสต่างๆของร่างกาย และการที่มนุษย์จะสามารถที่จะรับรู้หรือมีปฏิกิริยาตอบโต้สนองสิ่งภายนอกได้ดี หรือได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์เดิม อันได้แก่ ความคิด ความรู้และการกระทำ ที่ได้เคยกระทำมาแล้วในอดีต ประสบการณ์เดิมเหล่านี้จะต้องมีปริมาณมาก และเป็นความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน แน่นนอน ซึ่งจะช่วยในการตีความหมายจากการรับสัมผัส (สุชา จันทน์เอม, 2531) ยกตัวอย่าง เช่น ครั้งแรกที่สุด ที่เด็กได้สัมผัสกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ ความสัมพันธ์ และอื่นๆ เด็กจะได้รับคำบอกเล่า จากผู้ใหญ่หรือบุคคลอื่นๆ เด็กจะเกิดการรับรู้ แล้วสมองจะสะสม ประสบการณ์เดิมไว้ และเก็บไว้ใช้ในการแปลความหมายของสิ่งเร้าใหม่ๆต่อไปเช่น แรกเด็กเห็นสัตว์ชนิดหนึ่งมี 4 ขาร้องเหมียวๆ ผู้ใหญ่บอกว่านั้นคือ"แมว" เด็กเกิดการรับรู้ ต่อมาเมื่อเด็กได้ยินเพียงเสียงร้อง

"เหมียวๆ" เด็กก็มีการรับรู้เกิดขึ้นทันที คือ รู้ว่า "แมว" เพียงแต่ได้ยินเสียงคือใช้สัมผัสทางหูเท่านั้น ไม่ได้สัมผัสทางตาเลย นี่ย่อมแสดงให้เห็นอีกอย่างหนึ่งว่าการรับรู้ของบุคคลนั้นเป็นส่วนผสมของสัมผัสหลายด้านประกอบกันก็มี

2. ความต้องการ (Needs) ความต้องการของบุคคลนั้นมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลเป็นอันมาก ใครต้องการอะไรก็จะสนใจแต่สิ่งนั้น เช่น 3 คน ไปซื้อของด้วยกัน คนที่จะซื้อหนังสือก็ดูแต่หนังสือ คนที่จะซื้อเครื่องกีฬา ก็ดูแต่เครื่องกีฬา คนที่หิวก็มองแต่ร้านอาหารและต้องการรายการอาหาร คนกำลังกระหายจะสนใจอาหารและเครื่องดื่ม ถ้าสุขภาพให้ทั้ง 3 คนดู แล้วถามทีละคนว่าเห็นอะไร ก. กำลังหิวจะเห็นอาหาร ข. เห็นเบียร์ เพราะกำลังอยากดื่ม ส่วน ค. เห็นเด็กเพราะกำลังคิดถึงลูก (กัญญา สุวรรณแสง, 2532)

3. เป้าประสงค์ (Goals) ตามหลักจิตวิทยาแล้ว บุคคลจะมุ่งสัมผัสกับสิ่งที่ตรงกับเป้าประสงค์ของตน และจะไม่สัมผัสกับสิ่งที่ไม่ตรงกับเป้าประสงค์ ฉะนั้นบุคคลก็ย่อมจะมีการรับรู้กับสิ่งที่ตรงกับเป้าประสงค์ของตนเท่านั้น เช่น เราต้องการจะซื้อปากกาสักด้ามหนึ่งที่ศูนย์การค้าแห่งหนึ่ง เราก็ต้องไปยังศูนย์การค้าแห่งนั้น แล้วเดินตรงไปยังเครื่องเขียนและมองหาปากกาตามเป้าประสงค์ของเรา ตลอดเวลาเหล่านั้นเราจะเกิดการรับรู้เฉพาะ สิ่งที่ตรงกับเป้าหมายเท่านั้น สินค้าอื่นๆวางอยู่ในตู้กระจกใกล้ๆกัน เราก็ไม่รับการสัมผัสจึงไม่เกิดการรับรู้

4. คุณค่า (Values) คุณค่าของสิ่งต่างๆที่มีต่อบุคคล ย่อมจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลมากเช่น คนยากคนจนจะมีความคิดว่าเงิน 5 บาท เป็นสิ่งมีค่ามีประโยชน์ต่อตัวเขามาก ฉะนั้นการรับรู้ของคนจนเกี่ยวกับเงิน 5 บาทนั้น จะเห็นเป็นเงินจำนวนมากแตกต่างจากคนร่ำรวย ซึ่งจะมีการรับรู้กับเงิน 5 บาทว่าเป็นจำนวนเงินที่เล็กน้อยเหลือเกิน

5. เจตนาคติ (Attitude) ความรู้สึกและความนึกคิด ที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ย่อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆบุคคลนั้น หรือสถานการณ์นั้นๆ เช่น คนที่มีเจตนาคติ หรือความรู้สึกนึกคิดต่อพยาบาลในทางที่ดีอยู่แล้วนั้น การรับรู้ของบุคคลนั้นที่มีต่อพยาบาลคนหนึ่งก็เป็นไปในทางที่ดีงามด้วย

6. การเตรียมตัวล่วงหน้า (Preparatory Set) การเกิดการรับรู้ย่อมมีการเตรียมตัวล่วงหน้าไว้ก็ได้ และมีการเตรียมการทำกิจกรรมต่อการรับรู้ นั้น เป็นการเตรียมพร้อมที่

จะรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ เช่น เตรียมพร้อมที่จะฟังคำบรรยายของอาจารย์ โดยไม่รับรู้สิ่งอื่น การเตรียมพร้อมที่จะช่วยให้สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ว่าจะมีอะไร หรือสิ่งเร้าอะไรเกิดขึ้น จะได้เตรียมตัวเต็มที่เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์นั้นได้ด้วยความเหมาะสม

7. ความตั้งใจ (Attention) ถ้าบุคคลเอาใจจดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมจะทำให้การสัมผัสถูกต้องชัดเจน การรับรู้ก็ย่อมแจ่มชัด แต่ถ้าบุคคลขาดความตั้งใจเสียแล้วย่อมทำให้การสัมผัสผิดพลาดหรือไม่รับการสัมผัส ก็ย่อมจะเกิดการรับรู้ไม่ได้ เพราะไม่มีความตั้งใจที่จะรับสัมผัสหรือฟัง การรับรู้จึงไม่เกิดขึ้นหรือมีการรับรู้ผิดพลาดได้ และคนเราจะมี ความตั้งใจในการรับรู้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้า (ปราณี รามสูตร, 2528) ถ้ามีสิ่งเร้าหลายๆอย่าง คนเราจะเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้าที่เหนือกว่าคือสิ่งเร้าที่มีคุณค่าสูงกว่า มีประโยชน์มากกว่า การเอาใจใส่ต่อคุณสมบัติของสิ่งเร้า นั้น จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อคุณสมบัติของสิ่งเร้าที่บุคคลได้ประสบพบเห็นมาก่อนหน้านั้นมีลักษณะอย่างหน้ามือกับหลังมือ เมื่อเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของสิ่งเร้าที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่ เช่น คนที่ขับรถผ่านกลางทะเลทรายมาหยกๆย่อมจะตื่นเต็นเอาใจใส่และมีการรับรู้เกี่ยวกับสนามหญ้าที่เขียวขจีซึ่งแสนจะสวยงามนั้นเป็นพิเศษ

8. บุคคลิกภาพ (Personality) บุคคลิกภาพของบุคคลย่อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล ทั้งเป็นเหตุให้การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งเดียวกันของคนหลายคนแตกต่างกันไป เช่น คนที่มีความลำเอียง และคนที่ไม่มี ความอดทน เป็นลักษณะประจำตัวเหล่านี้จะมีผลให้การรับรู้ต่อสิ่งใดแตกต่างกันไปจากคนที่ปราศจากความลำเอียงและคนที่มีความอดทน

อิทธิพลของสิ่งต่างๆทั้ง 8 ประการที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสาเหตุทำให้บุคคลหลายคนมีการรับรู้ต่อสิ่งเดียวกัน แตกต่างกัน

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2524) ได้อธิบายถึงกระบวนการที่ซับซ้อนของการรับรู้ว่าจะต้องประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การเลือก (Selection) เป็นกระบวนการเลือกเพื่อที่จะรับรู้สิ่งเร้าบางอันจากบรรดาส่งเร้าทั้งหลาย

2. การจัดระบบ (Organization) โดยทั่วไปคนมักจะจัดระบบสิ่งเร้าภายนอกออกเป็น 2 วิธีคือ

2.1 ภาพและพื้น (Figure and Ground) เมื่อคนเลือกที่จะรับรู้สิ่งเร้าแล้ว

ยังแยกสิ่งเร้าที่แยกออกมาเป็นส่วนที่สนใจ มุ่งสมาธิไปยังส่วนนั้นเป็นพิเศษ เรียกว่าภาพ (Figure) และส่วนอื่นของสิ่งเร้าที่ไม่สนใจก็เป็นพื้น

2.2 การทำให้ง่าย (Simplification) การรับรู้สิ่งเร้าภายนอกเข้ามาจัดระบบอีกวิธีหนึ่งซึ่งเป็นแนวโน้มของคนทั่วไป คือการจัดสิ่งเร้านั้นให้อยู่ในรูปที่ง่ายมากขึ้น ตัดสิ่งที่เป็นรายละเอียดซับซ้อนและสับสนไป

2.3 การแปลความ (Interpretation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการรับรู้ ในขั้นนี้คนจะอาศัยคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวเอง เช่น ทักษะคิด ประสบการณ์ ความต้องการ ค่านิยม เพื่อช่วยในการพิจารณาสิ่งเร้าภายนอก เพื่อผสมผสานสิ่งเร้าภายนอกให้เข้ากับคุณสมบัติภายใน

การรับรู้กับการเรียนการสอน

การรับรู้ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ เพราะการรับรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าไม่มีการรับรู้การเรียนรู้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ในทำนองเดียวกันการเรียนรู้ก็มีผลต่อการรับรู้ครั้งใหม่ เนื่องจากความรู้ความจำเดิมจะช่วยแปลความหมายให้ทราบว่าคืออะไรและการรับรู้ที่มีความสำคัญต่อ เจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรม เมื่อรับรู้แล้วย่อมเกิดความรู้สึก และมีอารมณ์พัฒนามาเป็นเจตคติ แล้วพฤติกรรมก็ตามมาในที่สุด

การรับรู้ที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของการเรียนรู้ เพราะการที่คนเราจะมีความคิด มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดี จะต้องเริ่มจากการรับรู้ที่ดี และมนุษย์เรานั้นจะรับรู้ได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใหญ่สองประการคือ คุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้รับรู้กับคุณลักษณะของสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการรับรู้

การที่จะให้ผู้เรียนมีการรับรู้ได้ดีนั้นผู้สอนจะต้องเข้าใจผู้เรียน เข้าใจสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ต้องเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดเพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนมีปัญหาอะไร ในการเรียนการสอน และการปกครองต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์บุคคล ต้องช่วยผู้เรียนแปลความหมายจากการสัมผัสให้ถูกต้อง เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องทักษะประสบการณ์ สติปัญญา การสังเกต สภาพอารมณ์ การใช้เหตุผล จึงมีความสามารถในการแปลความหมายได้ไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียนว่ามีความพร้อมที่จะเกิดการรับรู้ในสิ่งที่จะเรียนมากน้อยเพียงใด การเรียนครั้งแรก

ย่อมเป็นผู้นำของการเรียนครั้งหลังๆ หากเรียนสิ่งใดครั้งแรกเกิดเจตคติที่ไม่ดีแล้วต่อไปมัก
จะเรียนได้ไม่ดี จึงต้องพยายามสร้างสรรค์ให้นักศึกษามีเจตคติที่ดี

ประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก

ความหมายของประสบการณ์

ประสบการณ์ตามความหมายทางปรัชญาคือ ฐานของความเป็นจริงและความรู้ และ
ความหมายรวมถึงทุกอย่างที่มนุษย์กระทำ คิด และรู้สึก รวมทั้งการคิดอย่างใคร่ครวญ
(reflection) และ การลงมือกระทำ (active doing) การบังเกิดผลตามมา
(undergoing) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้กระทำ การเรียนรู้อย่างด่องแท้ในสิ่งนั้นๆ
และประสบการณ์นั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขแห่งประสบการณ์ของมนุษย์ (บรรจง จันทรส
, 2527)

ประสบการณ์คือ สิ่งหรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นกับบุคคล ประสบการณ์เฉพาะตัวของ
บุคคลในแต่ละวัน ช่วยหล่อหลอมบุคลิกภาพและการมองภาพพจน์ในชีวิตของบุคคล และบุคคลจะ
จัดการ หรือดำเนินการกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนอย่างมีเหตุมีผลและปฏิบัติหรือการแสดง
ออกต่อประสบการณ์ในอดีตเหล่านั้นจะช่วยชี้แนะ หรือกำหนดปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคล
ในอนาคตด้วย บุคคลมักจะมีแนวโน้มว่า ประสบการณ์ของตนนั้นถูกต้องและคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะ
เห็นด้วยตามความคิดของตน ดังนั้นบุคคลจึงมีแนวโน้มที่จะมองหรือคิดอะไรตามความเข้าใจหรือ
ตามความคาดหวังของตน แต่อย่างไรก็ตาม การตีความจากประสบการณ์ในอดีตของบุคคลอาจไม่
ถูกต้องก็ได้และมันเป็นการยากที่บุคคลจะยอมรับว่าตนตีความผิด นอกจากนี้บางครั้งบุคคลยังมีแนว
โน้มที่จะไม่สนใจหรือไม่ยอมรับสิ่งต่างๆในแง่มุมอื่น เนื่องจากมันไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นหรือ
การมองโลกในแง่มุมของตน (นวลละออ สุภาพล, 2527)

Dewey John (1938) กล่าวว่า การศึกษานั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์
แต่เป็นที่ประจักษ์ว่า มวลประสบการณ์ทั้งหลายนั้นไม่สามารถเทียบเท่ากับการศึกษาได้ และการมี

ประสบการณ์ 1 ออนซ์ ดีกว่าการมี ทฤษฎี 1 ตัน

โดยสรุปแล้ว ประสบการณ์หมายถึง สิ่งหรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นกับบุคคล รวมถึงทุกอย่างที่บุคคล กระทำ คิด และรู้สึก รวมทั้งการคิดอย่างใคร่ครวญ การลงมือกระทำ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล

ประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก

พยาบาลเป็นบุคคลากรในทีมบริการสาธารณสุข ปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้ผู้ป่วยหายขาดจากโรคและกลับเข้าสู่สังคมหรือชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ การพยาบาลมีความครอบคลุมถึงการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย

กิจกรรมสำคัญของทางการพยาบาล คือ

1. การดูแลให้มีความสุขสบาย (care and comfort) และช่วยเหลือบุคคลให้สามารถจัดการกับปัญหาทางสุขภาพและการเจ็บป่วย (health illness continuum) ได้ด้วยตนเอง หน้าที่ของพยาบาลจึงมุ่งที่จะวิเคราะห์ข้อมูลทางการพยาบาล เพื่อให้ข้อวินิจฉัย (assessment and dianosis) ทางการพยาบาล คือบอกปัญหาและความต้องการ ด้านสุขภาพอนามัยของแต่ละบุคคลได้
2. ให้คำแนะนำ คำสอนด้านสุขภาพ (health teaching) เพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพอันดีและส่งเสริมผลการรักษา มุ่งด้านการดูแลตนเอง (self care) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนของสมาชิกในครอบครัว
3. ให้คำปรึกษา (counseling) ด้านสุขภาพอนามัยทั้งในภาวะปกติ และขณะที่มีความกดดันอันเป็นเหตุให้สุขภาพเบี่ยงเบนไปจากปกติ
4. ให้การดูแลด้านสรีรจิตสังคม (physiopsychosocial intervention) โดยการใช้วิธีการพยาบาล (nursing techniques)

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้พยาบาลวิชาชีพจะต้องปฏิบัติด้วยการนำเอาวิชาการ หรือทฤษฎีทางการพยาบาลมาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ นั่นคือ กิจกรรมการพยาบาลแต่ละอย่างจะต้องอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์การพยาบาลและยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นกิจกรรมซึ่งสนับสนุนประสิทธิผลของกิจกรรมการปฏิบัติการพยาบาลโดยตรงอีก คือ การบันทึกและรายงานและการนิเทศการปฏิบัติงานของบุคคลากรในทีมการพยาบาลที่ร่วมใจในการดูแลผู้ป่วย ซึ่งพยาบาลวิชาชีพจะต้องแสดงการปฏิบัติในกิจกรรมที่กล่าวมาแล้วนี้ให้เด่นชัด มีความเฉพาะของวิชาชีพพยาบาล และจะต้องมีความสมบูรณ์ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของวิชาชีพอื่นได้เลย (พวงรัตน์ บุญยานุรักษ์, 2522)

ประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกนั้น ถูกจัดเตรียมไว้อย่างมีความหมายเพื่อให้นักศึกษาได้เริ่มเข้าสู่สังคมของวิชาชีพ ตระหนักในคุณค่า และเรียนรู้ถึงความรับผิดชอบในวิชาชีพการพยาบาล จากประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกนี้เองที่ผู้เรียนต้องการความเข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบของพยาบาลประจำการ และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ในการฝึกปฏิบัติ การจัดหรือการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ในคลินิกก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของการฝึกปฏิบัติซึ่งประสบการณ์นั้นจะต้องประกอบด้วย การสัมภาษณ์ผู้ป่วยและญาติ การสอนสุขภาพ การให้การดูแลผู้ป่วย การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล การเขียนรายงาน และกิจกรรมการพยาบาลตามที่ได้รับมอบหมาย ประสบการณ์การเรียนรู้เหล่านี้ จะต้องมีการบันทึก เพื่อตรวจสอบการบรรลุวัตถุประสงค์ของนักศึกษาแต่ละคน

การเรียนรู้ครั้งแรกย่อมเป็นต้นนำของการเรียนรู้ครั้งหลังๆ หากเรียนสิ่งใดครั้งแรกเกิดเจตคติที่ไม่ดีแล้วต่อไปมักจะเรียนได้ไม่ดีดังนั้นจึงต้องพยายามสร้างสรรคให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน การเรียนรู้นั้นจะง่ายเข้าถ้านักศึกษาสนใจในประสบการณ์การฝึกปฏิบัติ และนักศึกษามีความต้องการที่จะเรียน นักศึกษานั้นชอบที่จะมีกิจกรรมและเขาสามารถรับรู้ได้ถึงภาระกิจและความสำเร็จของเขาเอง การรับรู้นั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์การรับรู้ในอดีต และการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นถ้านักศึกษารับรู้ถึงงานที่สมบูรณ์และการประสบผลสำเร็จแล้ว เขาก็จะเรียนรู้ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันด้วยทัศนคติทางบวก ดังนั้นการที่นักศึกษารับรู้ถึงสัมพันธภาพที่ดีระหว่างอาจารย์และนักศึกษา จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ทางคลินิก และต่อเนื่องถึงประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก ในการเรียนการสอนทางคลินิกนี้นักศึกษาต้องการ

อิสระที่จะถามคำถาม หรือแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความกลัว การผิดพลาดของนักศึกษาในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกนั้น จะเป็นสิ่งที่หยุดยั้งพัฒนาการ และความกระตือรือร้นในการให้การพยาบาล (Reilly ,1992)

Kleehammer และ Fogel (1990) ได้ทำการศึกษารับรู้เกี่ยวกับความวิตกกังวลในสถานการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก โดยการสัมภาษณ์นักศึกษาจำนวน 92 คน ซึ่งมีข้อคำถาม 16 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้านคือ 1. การติดต่อสื่อสารและให้การพยาบาลกับผู้ป่วย 2. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล 3. การมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ ผลจากการศึกษาพบว่า สิ่งที่ทำให้นักศึกษาเกิดความวิตกกังวลสูงสุดคือ กลัวการทำผิดพลาดในการให้การพยาบาลกับผู้ป่วย กลัวในการพูดกับแพทย์ และกลัวในขณะที่อาจารย์สังเกตและประเมินการปฏิบัติการพยาบาลของตน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Dewy John (1938) กล่าวว่า ประสบการณ์ใดๆที่ได้มาจากการศึกษาที่ผิดพลาด จะมีผลทำให้ชลอการเจริญเติบโตทางด้านประสบการณ์ และจะก่อให้เกิดความเฉื่อยชา ทศนคติที่ไม่ดี ไม่รอบคอบ ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ และ Guinee (1978) ก็ได้กล่าวว่า ประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับนั้นไม่มีขีดจำกัด ซึ่งอาจจะเป็นทั้งประสบการณ์ในทางที่ดีและไม่ดี ดังนั้นเมื่อก้าวถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาของนักศึกษา ก็จะหมายถึง ความคิด ทศนคติ คุณค่า และเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นกับเขา และในการจัดการศึกษาทางด้านสุขภาพและวิชาชีพพยาบาลนั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องแนะนำและเลือกประสบการณ์ที่ถูกต้องให้กับนักศึกษา

การรับรู้ประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก

ประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลนั้นวัดโดยการรับรู้ แต่การวัดการรับรู้ที่วัดได้ยาก เนื่องจาก ในปัจจุบันนี้เรายังไม่มีวิธีการใดที่จะวัดการรับรู้ของบุคคลได้โดยตรง ส่วนมากเราจะวัดการรับรู้ของบุคคล โดยการสังเกตจากปฏิกิริยาที่เขาแสดงออกมาต่อสิ่งที่เขาได้รับรู้ เข้าไป กล่าวคือเราจะวัดจากการรายงานของเขา ซึ่งอาจจะดูทั้งการทำงานที่เขากระทำ และคำพูดที่เขารายงานด้วยก็ได้ แต่ส่วนมาก คนเราจะมีปฏิกิริยาต่อการรับรู้ออกมาในรูปของการกระทำ

มากกว่าในรูปของคำพูด รวมทั้งคนเรายังจะรับรู้สิ่งต่างๆ เข้ามาโดยไม่สมบูรณ์ และไม่ถูกต้องครบถ้วน เรามักจะดูและมองในสิ่งที่เราอยากจะได้เห็น การสังเกตพิจารณาในสิ่งที่มากขึ้นหรือเหตุการณ์บางอย่าง บางทีเราก็มองไม่เห็นความจริงบางอย่างที่ควรทราบ ทั้งนี้เพราะว่าเราไม่ทราบว่าจะดูอะไรจากสิ่งนั้นนั่นเอง บางทีเราอาจจะตื่นเต้นตกใจ จนทำให้เราขาดความตั้งใจในความสำเร็จบางอย่างไป

ดังนั้นการวัดการรับรู้ประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก จึงเป็นเรื่องของการวัดจากการรายงานของนักศึกษา

จากแนวคิดของประสบการณ์ตามที่กล่าวมา จึงสรุปความหมายของประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกได้ดังนี้

ประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และความคาดหวังของนักศึกษาพยาบาล เกี่ยวกับ บุคคล สถานการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตนได้ประสบมาแล้ว ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก ซึ่งในการวิจัยวัดได้จากการรายงานของนักศึกษาเกี่ยวกับ ความคิด ความรู้สึก และความคาดหวังที่มีต่อ งานในการศึกษาภาคปฏิบัติ ตนเอง และวิชาชีพ

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีในการวิจัย

สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา

